

XIITH INTERNATIONAL CONGRESS OF HITTITOLOGY

4 - 8
SEPTEMBER
2023

XII. ULUSLARARASI
HİTİTOLOJİ KONGRESİ
İSTANBUL

DESTEKLEYENLER / SUPPORTERS

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

1869
KÜLTÜR VARLIKLARI
VE
MÜZELER
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

İSTANBUL
ARKEOLOJİ
MÜZELERİ
1869

Almanya Federal Cumhuriyeti
Başkonsoloslugu
Istanbul

DEUTSCHES
ARCHÄOLOGISCHES INSTITUT
ISTANBUL

Institut Français
d'Etudes Anatoliennes

ANADOLIA

Komili

GARA
Yönetim Danışmanlığı

ÜSKÜDAR
BELEDİYESİ

VIYANA KAHVESİ

ZEYTİNBURNU
BELEDİYESİ

CORUM
BELEDİYESİ

Eşref Abay (Ege University, Türkiye)
Dilek Öztürk (Ege University, Türkiye)

Beycesultan Höyüğü Kazı Sonuçlarına Göre Geç Tunç Çağlarda İç Batı Anadolu'daki Siyasi ve Kültürel Gelişmeler Hakkında Düşünceler

Hitit yazılı belgeleri, Hitit Krallığı'nın Batı Anadolu'ya birçok askeri sefer düzenlediğini kaydetmektedir. Bu seferler sonucunda Batı Anadolu zaman zaman Hitit Krallığı'nın siyasi kontrolü altına girmiştir. Ancak Batı Anadolu'da bugüne kadar yapılan kazılarda bu askeri seferlerin ve siyasi kontrolün izleri yeterince tespit edilememiştir. Buna ek olarak, bölgede Hititlerle ilişkili çok az sayıda buluntu vardır ve bunlar da Hititlerin bölgedeki askeri ve siyasi hâkimiyetini kanıtlamamaktadır. Beycesultan'daki Geç Tunç Çağı tabakalarında yapılan son araştırmalar, Hitit askeri seferlerini ve Hititlerin bu bölgedeki siyasi hâkimiyetini kanıtlayan arkeolojik buluntular ortaya çıkarmıştır.

Beycesultan'da Geç Tunç Çağı'nın başlaması, Orta Tunç Çağ'dan farklı olarak yeni bir elit sınıfın ve siyasi yapının ortaya çıktığını göstermektedir. Şehir planlaması ve ekonomik refahla kendini gösteren bu yeni oluşum, bir istilânın izlerini açıkça gösteren büyük bir yangınla son bulmuştur. Bu yıkımın Eski Hitit kralı I. Hattuşili'nin Batı Anadolu'ya yaptığı seferle ilgili olabileceğine dair kanıtlar vardır.

Büyük yıkımdan sonra şehir yerel güçler tarafından yeniden inşa edilmiştir. Ancak Hititlerin bölgeye olan ilgisi azalmadan devam etmiştir. Bunun sonucunda, Beycesultan Geç Tunç Çağı'nın ikinci yarısında tekrar Hitit etkisi altına girmiş olmalıdır. Son yıllarda yapılan kazılarda ele geçen Hitit kökenli buluntular, Beycesultan'ın Hititlerin Batı Anadolu'daki politikalarında önemli bir merkez olduğunu doğrulamaktadır. Bu konuşma, Beycesultan yerleşiminden elde edilen yeni bilgilere dayanarak, Geç Tunç Çağı'nda Orta Batı Anadolu'daki siyasi sürece ve Hititler ile olan ilişkilerine odaklanmaktadır.

Silvia Alaura (CNR, Italy)

Incipient Hittitology: New Insights from A. H. Sayce's Unpublished Correspondence of the 1880s

The 1880s paved the path to the birth of Hittitology. New ideas and initiatives concerning pre-classical Anatolia were conceived and achieved by a dynamic and interconnected international community of scholars from both Western countries and the Ottoman Empire. Archibald H. Sayce's 1879 proposal that Anatolia was the core of the Hittite civilization led to the first concrete attempts to organize archaeological enterprises in this region, including an early plan to investigate Boğazköy. The archaeologists who were involved in these attempts were Heinrich Schliemann and William M. Ramsay. However, their many other interests as well as the lack of a learned society focused on exploring pre-classical Anatolia, led to the failure of the project. The study of Sayce's unpublished correspondence with Schliemann and Ramsay, dating back to the early 1880s and now scattered in various archives in Greece and England, is addressed for the first time in a comprehensive and critical manner. It also profits from the

use of new technologies to read otherwise illegible manuscripts. This research leads to a renewed awareness of the extraordinary pioneering period when Hittitology was incipient.

İrfan Albayrak (Ankara University, Türkiye)

Aslı Çiçek Özbek Bilgili (Ankara University, Türkiye)

Asur Ticaret Kolonileri Çağında Yerli Kadınların İdari ve İktisadi Hayattaki Rollerini

Eski Anadolu tarihi hakkında bilgi veren ilk yazılı kaynaklar Kültepe’de (Kaniş) açığa çıkarılmış olan Eski Asurca metinlerdir. Bu belgeler MÖ II. binyılın ilk çeyreğini kapsar ve Anadolu-Mezopotamya ilişkilerinin tespiti konusunda Anadolu’dan ele geçen en eski filolojik materyallerdir. Bu belgelerin ait olduğu dönem literatürde “Asur Ticaret Kolonileri Çağı” olarak bilinir. Bu çağ, ihtiva ettiği arkeolojik ve yazılı materyaller açısından en iyi temsil eden merkez Kaniş-Kültepe’dir. Burada ortaya çıkarılan ve Akadca’nın Eski Asur lehçesinde yazılmış metinler, devrin Anadolu ve Asur coğrafyasında meydana gelen siyasi, sosyal ve özellikle ticari gelişmeler konusunda önemli bilgiler içerir.

Kültepe’de hâlen devam eden kazılarda bulunan tabletler, ağırlıklı olarak ticari konularda ve özellikle Asurlu erkek ve kadın tüccarların/ailelerin iktisadi konulardaki girişimlerini yansıtmaktadır. Bunun yanında, çoğunluğu sivil arşiv kayıtları niteliğindeki bu belgeler, dönemin Anadolu’su hakkında da önemli bilgiler verir. Tabletlerde Anadolu krallıkları, onların yöneticileri, halkın ağırlıklı uğraşı alanları, ticari girişimcilik, aile hukuku ve çeşitli siyasal çekişmeler gibi konularda yerli kadınların statüleri hakkında doğrudan veya dolaylı bilgiler bulunur. Bu bağlamda Kültepe tabletlerini onomastik açıdan değerlendirmek suretiyle dönemin Anadolu coğrafyasında yaşayan halkların etnik köken, inanç ve gelenekleri gibi konular yanında, özellikle kadınların sosyal, idari ve ticari konumları hakkında kısıtlı da olsa bilgi elde etmek mümkündür.

Bu çalışmada Asurca dışında isim taşıyan kadınlar “yerli kadınlar” olarak tanımlanmaktadır. Bu genel ifadedeki “yerli” kelimesi ile Asur’lu olmayan, bu dönemde Anadolu’da yaşayan halklar olan Hattiler, Hititler, Hurriler vs. kastedilmiştir. Bugüne kadar yayınlanmış Eski Asurca tabletlerde Madawada (Kurkuşan’ın eşi ve Alduli’nin gelini), Kunnaniya (Aşşur-mütappil’in eşi), Şaşahşuşar (Aşşur-nādā’nın Kaniş’li eşi), Kulşan (Aşşur –iddi(n)’in eşi)... gibi kadınların özellikle ticari konularda önemli organizasyonların parçası oldukları ve doğrudan ticari hayatın içinde aktif rol aldıkları anlaşılmaktadır. Bildiride, metinlerde adları verilmeden kral eşleri olarak *rubatum* “kraliçe” unvanıyla geçen yerli kadınların idari ve hukuki konulardaki tasarrufları; yerli kadınların aile hukuku ve özellikle miras paylaşımı konusundaki hakları meselesi de irdelenecektir. Ayrıca elde edilen bilgiler ışığında Asur Ticaret Kolonileri Çağı Anadolu kadınlarının toplum içerisindeki statülerinin sonraki dönemlere kültürel aktarımının derecesi incelenecektir.

Bu bildiride yayınlanmış Eski Asurca metinler ışığında MÖ II. binyıldan başlayarak yaklaşık 250 yıllık dönemde Anadolu kadınlarının idari ve iktisadi hayattaki rollerini değerlendirilecektir.

Metin Alparslan (İstanbul University, Türkiye)

Das Haus des Kochs: É LÚMUHALDIM

Insgesamt wird in den hethitischen Texten 60 Mal eine Küche bzw. ein Haus des Kochs oder der Köche erwähnt. Diese Erwähnungen sind in 25 verschiedenen Textgattungen belegt. Da es sich bei den hethitischen Texten um Texte eines Staatsarchivs handelt, muss mit „Küche“ aber eine Art Staats- oder Palastküche verstanden werden. Denn dass sich in jeder hethitischen Stadt und in den meisten darin befindenden Wohnkomplexen Küchen befanden, steht außer Frage. Bei vielen der genannten Textbelege ist nicht sicher ob sich die besagte Küche in Hattuša befunden hat oder in einer anderen hethitischen Stadt. Trotzdem geben sie Auskunft über viele andere Einzelheiten. Der Vortrag soll alle Belege zusammenstellen und versuchen mit diesen zu neuen Erkenntnissen zukommen.

Metin Alparslan (İstanbul University, Türkiye)

Atilla Engin (Gaziantep University, Türkiye)

Hittite Findings at Kilis-Oylum Höyük: Old and New Glyptic Material with Anatolian Hieroglyphs

The archaeological excavations at Oylum Höyük were started in 1987 by Prof. Dr. Engin Özgen. Since 2012, they have been carried out by Prof. Dr. Atilla Engin. During these excavations, a total of eight seals or seal impressions with Anatolian hieroglyphs were unearthed, which will be the subject of our presentation. Three of the seals/seal impressions, discussed here, have already been published by Prof. Dr. Ali and Prof. Dr. Belkıs Dinçol. In addition to these, there are now five unpublished seals, that will be the main part of this lecture. These are four seal impressions and one dark stone seal inscribed on both sides.

Ana Arroyo (Murcia University, Spain)

Who Constructed Hittite Hydraulic Structures? An Inquiry into Hittite Specialised Workers and Labour Organisation Relating Water Management

Hittite structures designed and built to manage water show a high level of specialized knowledge in hydraulic engineering. In addition, the construction of some of these hydraulic structures required a large quantity of labour force, which had to be properly organised. Furthermore, the complexity of some hydraulic structures required some of the workers involved in their construction to be specialised. The aim of this paper is to investigate who were the workers who built hydraulic structures, which of them were specialised and how they were organised.

Pelin Tuğçe Aydın (İstanbul University, Türkiye)

A Comparative Analysis on Luwian Cult Traditions in the 2nd Millennium BCE

The Luwians, generally considered to have migrated to Anatolia in the 3rd millennium BCE, predominantly settled in Western Anatolia and Southeastern Anatolia. While they constituted a significant population in Western Anatolia, they coexisted with Hurrians in Southeastern Anatolia. These geographical differences and influences from other cultures led to some variations in Luwian religious traditions. However, both regions had an influence on the Hittite religion.

Information about the Luwian belief system is mainly derived from various types of documents found in the Hittite cuneiform archives, such as ritual texts, political treaties, festival texts, instructional texts, prayer texts and divination texts. Additionally, there are documents from outside the Hittite region that provide insights into this subject.

This paper aims to conduct a general comparison of Luwian belief systems in the 2nd millennium BCE by using the information obtained from Hittite cuneiform tablets and to contribute to of the subject of research.

Mary R. Bachvarova (Willamette University, USA)

The Song of ^dKAL: A New Interpretation

Based on my recently published and forthcoming findings concerning the personality of ^dKAL, I analyze the plot of the Hurro-Hittite Song of ^dKAL. After synopsising what we can glean from the fragments of the Song of ^dKAL and contextualizing the motifs conventional to the stories of the Storm-god maintaining his hold on kingship in heaven, I zero in on the overlap in the themes and motifs of incantations involving ^dKAL to deepen our interpretation of this narrative.

Bachvarova, M. R. (2022) "The origin of Apollo – again." *Res Antiquae* 19: 1-30.

Bachvarova, M. R. (forthcoming) "Apollo Delphinios – Again," in *What's in a Divine Name? Religious Systems and Human Agency in the Ancient Mediterranean*, eds. C. Bonnet et al.

Francesco G. Barsacchi (Turin University, Italy)

Wilderness and Liminality in Hittite Religious Thought

The concept of wilderness, interpreted as a natural place opposed to the human “home space”, the space of everyday life, has received more scholarly attention in recent years than in the past but remains, in many respects, an under-investigated topic and is rarely the subject of theoretical reflections, despite its profound significance for our understanding of many ancient religions. My paper aims at addressing the topic of the religious understanding of wilderness in Hittite thought from a multiple perspective. First, the concept of “other place”, expressed in Hittite sources as *dammel(i) pedan* will be analyzed. This expression is often

used to indicate a place separated from the normal space of human activity, and therefore particularly suited for the performance of cult practices and the disposal of impurities during the execution of magical rituals. Under this light, the function of particular religious buildings where extra-urban rites are performed, such as the *kippa*- and the *tarnu*- structures, will be examined. Wilderness, however, can also represent a potentially dangerous place, where negative entities such as the IMIN(.IMIN).BI demons, are thought to dwell. The religious understanding of the mountains by the Hittites is perhaps the best example of the strong ambiguity inherent in the idea of wilderness. Reconsidering the value and meaning of this fundamental concept, the paper aims to contribute to the study of the relationship between natural space and religious practice in Hittite Anatolia.

Fabio Bastici (Mainz University, Germany)

Fatma Kaynar Bastici (İstanbul University, Türkiye)

Hurrian in Ritual Texts from Hittite Anatolia

Within the archives of Hittite Anatolia, the Hurrian language is attested in a large number of cuneiform texts, including mythological tales, oracular texts, magical and festival rituals. This paper analyses selected significant forms of use of the Hurrian language in Hittite magical and festival texts. Recitations and cultic songs in Hurrian, as well as the so-called Hurrian “offering terms” (*Opfertermini*) and the “offering lists” (*Opferlisten*) are considered. The aim of the study is to identify the peculiarities of these different forms of Hurrian usage in relation to the two examined textual genres. It is shown that the study of Hurrian in Hittite ritual texts has still the potential to advance our knowledge of the Hurrian language and to give new insights into the mechanisms of the Hittite-Hurrian cultural contact.

Nazan Baş Özdemir (Ankara University, Türkiye)

Kraliçe Aşmunikal’in Jeneolojisi

Kraliçe Aşmunikal, kral I. Arnuḫanda’nın eşidir. Orta Hitit devrine tarihlenen Arnuḫanda-Aşmunikal kraliyet çiftine dair çeşitli yorumlar yapılmıştır. Selefleri Tuthaliya ve Nikalmati’nin kral Arnuḫanda’yı evlatlık almaları, kraliçe Aşmunikal ile Arnuḫanda’nın kardeş olduğu, Arnuḫanda’nın içgüvey olması bunlar arasında gösterilebilir. Çalışmamızın amacı, farklı yorumlamaları göz ardı etmeden birincil kaynaklar olan Hititçe çiviyazılı belgeleri temel alarak Aşmunikal’in soy ağacını ortaya koymaktır. Aynı zamanda Kraliçe Aşmunikal’in etnisitesi, Arnuḫanda-Aşmunikal’in çocukları ve bu çiftten sonra kimin Hitit tahtına geçtiği tartışmalarına da değinilmiştir. Ayrıca mühür baskıları ve çiviyazılı Hititçe metinlerde çeşitli yazımlarının yer aldığı “Aşmunikal” adı üzerine onomastik değerlendirmelerle çalışma desteklenmiştir.

Michele Bianconi (Oxford University, UK)

Carian Chiefs, Hittite Heads, and other Anatolian Etymologies

In this paper, I offer an analysis of the Carian gloss *σουαγγελα* (attested in Stephen of Byzantium):

Σ 249 Σουάγγελα: πόλις Καρίας, ἔνθα ὁ τάφος ἦν τοῦ Καρός, ὡς δηλοῖ καὶ τοῦνομα. καλοῦσι γὰρ οἱ Κᾶρες σοῦαν τὸν τάφον, γέλαν δὲ τὸν βασιλέα. ὁ πολίτης Σουαγγελεῦς.

«Souangela, city of Caria, where the tomb of Kar was (located), as the name too shows. For they [the Carians] call soua(n) the tomb, gela(n) the king».

I suggest that possible cognates of *γελα* ‘king’, the second element of the gloss, may be found in Hittite (*hala-* in KBo 8.73 ii 5, KUB 7.17, 17, and VBoT 58 iv 6; probably also *halanta* in KBo 1.42 ii 11), Hieroglyphic Luwian (*ha-la+ra/i-la* in ASSUR a § 10 and ASSUR c § 11), Lycian (*xal-* [TL 29, 5 and 12], *xla(i)-* [N 324, 28; TL 111, 5; TL 134, 3; TL 44a, 50; TL 29, 14], *xale/i-* (N 310, 3), *asaxlaza-* [N 320, 5], *haxlaza-* [TL 44a, 51]) and possibly cuneiform Luwian (*hala(i)-* [KUB 35.137 Vs 4? and KUB 35.88 iii 10], *haladdaššiš* [KUB 2.1 iii 10], *halhalzani-* [KUB 35.73 10'; KBo 29.10 ii 4 ; KUB 35.12 iii 2; 35.33(+KBo 29.20 iii 5; KUB 35.48 ii 16! ; KBo 29.3+KUB 35.45 ii 23; KBo 29.55(+KUB 35.43(+35.56 iii 3'.)]).

Not only would this hypothesis allow us to reconstruct an Anatolian root meaning ‘head’ (vel sim.) and account for the majority of the Anatolian lexical material through either conservation (as in Lyc. *asaxlaza-* and *haxlaza-*, contra Serangeli 2015) or trivial semantic shifts (mostly of the type Lat. *caput* > Fr. *chef*), but it would also provide etymologies for the Armenian lexemes *xalam* and *xalapatim* (cf. already Puhvel in HED II: 11), which – pace Simon 2013 – can now be thought of as loanwords from Anatolian (but N.B. Luwian, not Hittite).

The comparative analysis of the lexical material from second- and first-millennium Anatolian languages shows that a Greek /g/ corresponds to the Carian outcome of initial *h₂. Previously, the Carian personal name Γυγος was the only known instance of an atypical voiced velar (cf. Adiego 2007: 260). Crucially, the case of *γελα* would provide yet another example, which should be added to the recent etymology of the Carian place-name Gerga, which is attested in Greek documents and has been argued to contain the root *h₂erġ- ‘white’ (Bianconi 2022). There are three logical possibilities to account for this difference: 1) an outcome /g/ of initial *h₂- in Carian, 2) some conditioned voicing of certain initial velars in Carian, or 3) the voicing of the initial velar as a result of language contact. I will argue that the third option is the most plausible and that the sound change occurred during the borrowing process from Carian into Greek.

The identification of the element *γελα* with a possible Carian word for ‘king’ also raises the question of whether the first element of the compound, *σοῦαν*, is an actual Carian word. In the final part of the paper, I will suggest that this form is comparable to the *śjas* found on the Greek/Carian bilingual of Athens (G-01) and corresponding to Gk. *σημα*, both on the basis of distributional and palaeographical arguments. First of all, the sign that we transcribe with <ś>

is otherwise never attested before the signs <j> and <a>; then, letter 38 = 𐎢 = <j>, is remarkably similar to letter 32 = 𐎡 = <w>, the only difference being the height of the horizontal trait (on these signs, cf. also Melchert 2021). Therefore, it is possible that the entire gloss Σουάγγελα does reflect a real word in Carian.

In conclusion, I suggest that even a ‘risky’ item such as a gloss (cf. the rightfully cautious words of Adiego 1992), may give us the chance to for re-evaluate an entire set of words and open new avenues for the discussion of previously unnoticed etymological relationships.

References

Adiego, I.J. 1992, Glosses i pseudoglosses càries en fonts gregues, in J. Zaragoza – A. González Senmartí (eds.), Homenatge a Josep Alsina. Actes del Xè Simposi d’Estudis Clàssics, Tarragona 28–30 de novembre del 1990, I, Tarragona: Diputació de Tarragona: 51–54.

Adiego, I.J. 2007, *The Carian Language*, Leiden/Boston: Brill.

Bianconi, M. 2022, The etymology of Gerga and the Carian word for ‘white’, «HS» 133: 27-42.

HED = Puhvel, J. 1984 – 2021, *Hittite Etymological Dictionary*, Berlin/New York: de Gruyter.

Melchert, H.C. 2021, A Possible New Greco-Carian Contact Phenomenon, in M. Bianconi (ed.), *Linguistic and Cultural Interactions between Greece and Anatolia. In Search of the Golden Fleece*, Leiden/Boston: Brill: 108-115.

Serangeli, M. 2015, Lessico e Wortbildung indoeuropea in licio. Il caso di asaxlaza-, xal- / xla(i)- « avere controllo su, dominare » e *h₂el-, in E. Dupraz – W. Sowa (eds.), *Genres épigraphiques et langues d’attestation fragmentaire dans l’espace méditerranéen*, Mont-Saint-Aignan: Presses universitaires de Rouen et du Havre: 165-176.

Simon, Z. 2013, Die These der hethitisch-luwischen Lehnwörter im Armenischen. Eine kritische Neubetrachtung, «International Journal of Diachronic Linguistics and Linguistic Reconstruction» 10: 97-135.

Vincent Blanchard (Strasbourg University, France)

A Neo-Hittite Lion in Babylone?

One of the most impressive statue coming from Babylon is the so-called Lion of Babylon. Known since the end of the 18th century, this huge statue of a lion made in basalt, is very intriguing. The purpose of this communication is to gather the information we have on this object and to make some interpretations of where this statue could come from. Is it a Neo-Hittite sculpture as it had been suggested ?

Şafak Bozgun (Ankara University, Türkiye)

Hattuša ve Nerik Kültünde: ‘*Quellgrotte*’ = Yeraltı Tüneli Su-Kaynağı Yapısı

Hitit kült uygulamalarında önemli bir yer tutan su ve onunla ilişkilendirilen mimari yapılar gerek filolojik gerekse arkeolojik olarak ortaya konulabilecek çok sayıda örnekle Hitit dini yaşamındaki rolü hakkında bilgi edinmemizi sağlamaktadır. İster doğal su kaynakları ister insan eliyle oluşturulmuş havuz/gölet/baraj gibi yapılar veya bunlarla bağlantılı anıtsal yapılar olsun, söz konusu kutsal alanlar Hitit dininin ve kültürünün önemli bir parçasını oluşturmuştur.

Özellikle 1968 yılında Boğazköy’de ve son yıllarda (2011) ise Oymaağaç’ta ortaya çıkarılan “*Quellgrotte*-Yeraltı Tüneli Su-Kaynağı Yapısı”(ları)nın da su kültü ile ilgili önemli birer kült alanı olduğu anlaşılmaktadır.

Yazılı belgelerde geçen su ile ilgili terminolojik verilerin ışığında bu iki mimari yapının Hitit kültüründeki yeri ve çok sayıdaki terim/kavramları ile ilişkisi/ilgisi değerlendirilecektir.

Bu yapılardaki ritüel uygulamaları, onların mitolojik anlatımlara yansımaları, üstlendiği rol ile kültteki önemi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

James Burgin (Würzburg University, Germany)

Contextualizing the Hittite Economic-Administrative Texts Recovered From Outside of Hattuša

Very few Hittite economic-administrative texts have been found outside of Hattuša. Of the sites yielding Hittite texts, only Maşat Höyük (7–17, depending CTH numbers considered), Kayalıpınar (1–3), and Oymaağaç (1) have produced economic-administrative texts. This talk will offer considerations as to why this is case, e.g., whether it is a case of preservation or lack of textual record production at these sites. Comparisons of the texts will be made vis-à-vis the Palace-Temple Administrative Corpus found at Hattuša to ask what kind of economic activities were considered worth recording at the local sites. Finally, an attempt will be made to integrate local economic documentation into current understandings of the Hittite state.

Tülin Cengiz (Ankara Hacı Bayram Veli University, Türkiye)

Hititlerde Ata/Atalar Kültü

Ata, kişinin birey/grubun, soyunan geldiğine inandığı -çoğu zaman- mitik kişidir. Ata kültü ise bu kişiler üzerine odaklanmış derin saygı, ritüel ve onların etrafında oluşmuş inanç sistemi için kullanılan terimdir. Ata kültürünü besleyen düşünce, ölümün nihai bir son olmaması ve ölen kişinin, ruhu aracılığıyla yaşayanların hayatını olumlu/olumsuz etkileyebilme gücüne sahip olmasıdır. Bu kanaat, ölmüş ataların desteğini almak için ruhlarına yiyecek ve içecek sunulmasından, onurlarına kurban kesilmesine; heykel ve masklarla canlandırılmalarından, anılarına büyük taşların dikilmesine pek çok kültürel pratiğin ortaya çıkmasına neden

olmuştur. Ata kültü, tarımla uğraşan yerli kabilelerden, göçebe topluluklara; Eski Roma ve Yunanistan'dan Çin'e, tarihin her döneminde ve farklı coğrafyalarda uygulanmış köklü bir gelenektir. Bu geleneğin tespit edilebildiği Eski çağ uygarlıklarından biri de Anadolu orijinli Hitit Krallığı'dır.

Hitit çivi yazılı belgeleri, bir kral ya da kraliçenin öldükten sonra tanrı olarak anıldıkları bilgisini vermektedir. Hitit Kralı II. Murşili On Yıllıkları'na (CTH 61) yansıyan:

“Henüz babamın tahtına oturmadığım sırada etraftaki bütün düşman ülkeleri bana (karşı) savaştılar. Ve babam tanrı olduğunda kardeşim Arnuwanda babasının tahtına oturdu.” Vs. I (3-5)

ifadesinde olduğu gibi kral/kraliçenin öldükten sonra tanrı olarak anılması, “tanrısallıklarının” diğer tanrıların statüsü ile aynı çizgide tutulduğu anlamına gelmemektedir. Ölmüş kral/kraliçenin ölümlerinin ardından tanrı olarak anılmaları, adlarının sonraki kuşaklarda yaşatılması-ad yaşatma- ve kendilerine kurbanlar sunulması, onların hala ailenin bir parçası olarak görülmelerinden, yani ata kültüründen kaynaklanmaktadır.

Bu çalışma çivi yazılı belgelerinden hareketle Hititlerde ata kültü ve bu kültürün etrafında geliştirilen kültürel pratikleri değerlendirmek amacıyla kaleme alınmıştır.

Birgit Christiansen (Munich University, Germany)

The Nature of the Zawalli Deities Reconsidered

The nature of the Hittite Zawalli deities remains a topic of ongoing debate, with three main hypotheses at the forefront. In a first in-depth study, Alfonso Archi proposed that they represent the spirits of deceased human beings. Theo van den Hout, by contrast, argued that they embody the essence of a person, whether alive or deceased, or even of a place or institution. Chiara Cognetti, in turn, considered them as spirits that encompass the essence of a person's soul, accompanying the person from birth to beyond death. In my paper, I will argue that none of these “embodiment theories” finds substantial support in the Hittite written sources. Rather, the textual evidence suggests that the Zawalli deities were distinct beings who, like other deities, were represented by statues. Personal names, place names, or names of institutions that are used in conjunction with the deity's name in a genitive construction presumably do not denote the entity embodied by the Zawalli deity, but rather the person, place or institution closely associated with it. While the Zawalli deities seem to belong primarily to the realm of personal and family religion, their statues were also installed and venerated in temples and other cult sites. As evident from various oracle texts, they were prone to wrath, but could also easily be appeased through sacrifices and propitiatory offerings. This, in turn, made them a suitable medium for using them for one's own interests and turning them against other people, e.g., by casting curses in front of their statues.

Carlo Corti (Turin University, Italy)

The Hittite Contribution to Human Knowledge: The World's Oldest Work on Viticulture

As is well known, the Hittite civilization is best remembered to the general public for its relations with the Pharaonic Egypt. I am referring in particular to the famous battle of Qadeš which took place around 1275 BC between the Hittites and the Egyptians and to the subsequent peace treaty stipulated between the Egyptian pharaoh Ramesses II and Hattušili III king of Hatti; the latter document is referred to as the oldest peace treaty in the world's history and, for this reason, an exact copy of the cuneiform tablet is kept in the glass skyscraper of the United Nations, New York.

Different from the other earlier and contemporaries Empires of southern Mesopotamia, it would seem that with regard to the agricultural sciences the Hittites did not have the same primacy and did not provide a significant contribution, which was instead the case of Mesopotamian tradition with the “Sumerian Georgica” or “Sumerian Farmers' Almanac” from Nippur.

Thanks to a new research, in this presentation I will try to show that also in this field of human knowledge Hittite Anatolia of II Millennium BC reached a remarkable level of development.

Paola Cotticelli-Kurras (Verona University, Italy)

Valerio Pisaniello (Verona University, Italy)

Mapping the Lists of Cultic Objects in Hittite Inventory Texts

As is well known, in many ancient and modern cultures, lists and catalogic structures have a major role in the processes of organising and transmitting knowledge (see, e.g., Sadovski 2013, Laemmle et al., eds., 2021). Among the rich Hittite documentation, lists constituted a relevant part within different textual genres: political-historical texts often included, e.g., genealogies and lists of places; state treaties and royal instructions included lists of divine witnesses; ritual texts included lists of *materia magica*; festival texts included long lists of offerings to deities; vocabularies included lists of corresponding words in different languages; etc.

Such lists were often multidimensional, because they did not merely consist of a single enumeration of entities, but also included micro- or sub-lists inside a main catalogic macrostructure. Thus, e.g., lists of deities summoned as witnesses in Hittite treaties, usually arranged in groups according to their functions (Storm-gods, Sun-deities, tutelary deities, etc.), also included sub-lists of places, identifying the different hypostases of the deities mentioned (e.g., the Storm-god of Hatti, the Storm-god of Zippalanda, the Storm-god of Nerik, etc.).

As far as their internal structure is concerned, each list had its own syntax, i.e., the entities included in each list were ordered according to different criteria. While, e.g., body parts were generally listed from head to toe, the sequence of place names included in a catalogue could vary according to the textual typology: thus, a geographic-administrative criterion could be at work in historical narratives or itineraries, whereas cultic-religious criteria may prevail when a sub-list of places was secondary to a macro-list of divine hypostases.

Among the different textual genres attested in the Hittite archives, we chose to investigate in our contribution the inventories of objects (especially cultic objects), because, for their structure and primarily administrative purpose, they are perhaps one of the closest genres to the “pure” catalogue, i.e., not embedded in a textual framework of different typology and functional to it. Particularly, building on previous works (e.g., Cotticelli-Kurras 2021a, 2021b), we will attempt to analyse these documents through an approach that considers both their structural and semantic aspects, also taking into account the interplay between different typologies of lists included in the same catalogic framework and looking for recurring structures that could shed light on the criteria underlying the arrangement of the elements included in them.

References

Cotticelli-Kurras, P. (2021a), Linguistic and extra-linguistic taxonomies as mirror of knowledge in Ancient Indo-European cultures: the case of the Hittites, paper presented at the International Conference *Contacts in Pre-Hellenistic Anatolia and Ancient Near East: From Languages to Texts*, Verona, 25–27 February 2021.

Cotticelli-Kurras, P. (2021b), Linguistic and extra-linguistic taxonomies in the Hittite culture, paper presented at the *11th International Congress of Hittitology*, Çorum, 13–19 December 2021.

Laemmle, R., Laemmle, C.S., and Wesselmann, K. (eds., 2021), *Lists and Catalogues in Ancient Literature and Beyond* (Trends in Classics – Supplementary Volumes 107), Berlin – Boston: de Gruyter.

Sadovski, V. (2013), Structure and Contents of Lists and Catalogues in Indo-Iranian Traditions of Oral Poetry (Speech and Performance in Veda and Avesta, II), in J.S. Klein and K. Yoshida (eds.), *Indic across the millennia: from the Rigveda to modern Indo-Aryan. Proceedings of the Linguistic Section, 14th World Sanskrit Conference, Kyoto, Japan, September 1st–5th, 2009*, Bremen: Hempen Verlag, pp. 153–192.

Sevgül Çilingir Cesur (Ege University, Türkiye)

Michele Cammarosano (Naples L’Orientale University, Italy)

Beyond The Sea: The Perception of The Sea in Hittite Culture

The Hittite state was founded in the heartland of the Anatolian peninsula in the 17th century BC and over time extended its territory to the borders of the Aegean, Mediterranean and Black Seas. Although the Hittite Empire had a tellurocratic character, it is clear from the texts

that the sea always played an essential role at various administrative, economic and cultural levels. The seas surrounding the Anatolian peninsula determined or conditioned the Hittite political agenda throughout its history, represented one of the main interfaces with the other powers of the Ancient Near East, and constituted a privileged arena for the import of foreign goods into the central provinces. Moreover, the sea was a powerful cultural construct, whose influence was evident in Hittite imagery, religion, mythology and literature, as well as in the emic system of spatial orientation. The role of the sea in Hittite culture is reflected in a large number of texts of various kinds as well as in scattered archaeological finds, mainly from the capital Boğazköy (ancient Hattuša). This paper explores the role of the sea in the Hittite civilization by presenting selected results from the project ‘The Sea in Hittite Culture’, which is funded by Koç University Suna & İnan Kıraç Research Center for Mediterranean Civilization.

Anacleto D’Agostino (Pisa University, Italy)

New Evidence from the Hittite Period Level of Uşaklı Höyük

The excavations carried out at Uşaklı Höyük (Yozgat) document the presence of monumental architecture dated to the Hittite period. Recent discoveries have raised new questions concerning the topography of the ancient settlement and a circular structure made by stones and pebbles, found in 2021 north of the building II, provides evidence for a space devoted to particular activities which up to now have not been more precisely determined. This paper will present an overview of the main results of latest excavation seasons with a focus on architectural features and stratigraphy.

Ege Dağbaşı (Würzburg University, Germany)

Müge Durusu Tanrıöver (Bilkent University, Türkiye)

Exploring Hittite Imperial Strategies in the Western Borderlands: Insights from the Polatlı Landscape Archaeology and Survey Project

Careful analysis of textual evidence demonstrates that the Sakarya River could be a border territory and thus a frontier region during the Late Bronze Age. The Polatlı Landscape Archaeology and Survey Project aims to investigate the imperial strategies employed by the Hittite Empire within this frontier region, in the district of Polatlı in Ankara. Intensive archaeological survey conducted by our team since 2019 led to the discovery and exploration of numerous sites with Bronze Age levels, some continuing from a prior third and second millennium BCE past, while others are new foundations of the Late Bronze Age.

This paper aims to present the findings from four seasons of fieldwork, with particular attention to Late Bronze Age sites and their associated material culture. After providing an in-depth examination of the evidence supporting the strategic placement of these sites within their landscape context during the Late Bronze Age, we will scrutinize their material culture. By comparing these patterns with those observed in the Hittite core region, situated within the

bend of the Kızılırmak River, we aim to discern the distinct imperial strategies pursued by the Hittite Empire in this particular section of its western border and their divergences from the rest of central Anatolia.

Paola Dardano (University for Foreigners of Siena, Italy)

Hittite Eating Verbs and Constructions: Syntactic Properties and Metaphorical Extensions

This paper provides an overview of the Hittite verbs with meaning relating to the ingestion of food. Taking into account their linguistic structure, communicative function and metaphorical meaning, a corpus-based approach is employed to integrate both a formal and semantic analysis. Based on examples from historical and legal texts, this paper aims to elucidate some constructions comprising the verbs *ed-* ‘to eat’ and *karap-* ‘to devour, to consume’, as well as *haššikk-* ‘to be satiated’, *paš(š)-* ‘to swallow, to gulp down’ and *wak-* ‘to bite’. The discussion investigates their uses in attested data and explores their grammatical properties as well as metaphorical extensions. Figurative extensions of eating verbs and constructions are common and have their sources in the simultaneous but distinct aspects of the acts of eating: the sensation of the consumer while ingesting and the destruction or disappearance of the entity consumed.

H. Burger – D. Dobrovolskij – P. Kühn – N. R. Norrick (eds.), *Phraseologie / Phraseology. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung / An International Handbook of Contemporary Research (HSK 28/1)*, Berlin – New York 2007, 237-253.

P. Dardano, “‘Eat and drink, but do not look at my, the king’s, eyes!’: On a metaphorical expression in Old Hittite”, in: S. de Martino et al. (eds.), *Eating and drinking in the Ancient Near East. Acts of the 67th Rencontre Assyriologique Internationale (Turin, July 12-16, 2021)* (in press).

R.W. Gibbs Jr. (ed.), *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*, Cambridge 2008.
S. Granger – F. Meunier (eds.), *Phraseology. An interdisciplinary perspective*, Amsterdam – Philadelphia 2008.

V. Haas, “Bemerkungen zu der hethitischen Phrase ‘und sie begannen ihre Häuser zu fressen’”, in: I. Singer (ed.), *ipamati kistamati pari tumatimis Luvian and Hittite Studies Presented to J. David Hawkins on the Occasion of His 70th Birthday*, Tel Aviv 2010, 102-105.

J. Tischler, “Satt und schmöll – Sättigung an Speis und Trank”, in: D. Groddek – S. Rößle (eds.), *ŠARNIKZEL. Hethitologische Studien zum Gedenken an Emil Orgetorix Forrer (DBH 10)*, Dresden, 2004, 639-644.

D. M. Weeks, *Hittite Vocabulary: an Anatolian Appendix to Buck’s “Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages”*, Ann Arbor 1985.

Alexandra Daues (Köln University, Germany)

Elisabeth Rieken (Marburg University, Germany)

How to Coordinate Actions: The function of *-ške/a*-verbs in Hittite Festival Texts

The function of *-ške/a*-verbs in Hittite has been discussed for a long time with different results (cf. Bechtel 1936, Dressler 1968, Melchert 1998, Inglese & Mattioli 2020). This contribution will offer a new investigation of *-ške/a*-verbs in a defined corpus: the Hittite festival texts. On the basis of more than 1000 tokens of verbal forms ending in *-škezzi* and *-škanzi*, a coherent picture of the functional scope of the relevant clauses can be drawn in terms of simultaneity vs. sequentiality of actions and pragmatic aspects.

Apart from functions known already from other corpora, the Hittite festival texts show some features that might be specific for either festival texts or LNH attestations.

Stefano De Martino (Turin University, Italy)

Troubles at the Hittite Court: A Conspiracy Against Tuthaliya IV

The Hittite tablet KUB 31.68 belongs to the corpus of the “court depositions”. This text, which was published by Stefanini in 1962, is often quoted in the secondary literature but an updated edition was missing. The evaluation of its content by the scholars greatly differs from those who fully trust it, and those who, instead, do not consider it as a valuable historical source, mostly in consideration of its fragmentary state.

This paper, which follows our new edition of the text, investigates the role played by Hešni, likely one of Tuthaliya IV’s brothers, according to the deposition of an individual by the name of Malaziti. Several other Hittite officials are mentioned in this tablet, namely Lilawanta, Tatta, Lupakki, Ḫalpa-ziti, Alalimi, Ḫuzziya, Nanizi, and a king of Išuwa whose name is not given. We will try to identify the mentioned individuals, their relations, and their involvement in the conspiracy.

Finally, we aim to propose a possible reconstruction of the planned conspiracy that was uncovered and likely caused the end of the career and social position of Hešni.

Meltem Doğan Alparslan (İstanbul University, Türkiye)

The Local Cult of ^DParga

The Hittite religion was composed of many different elements. The Hittites, an Indo-European society, accepted many elements from the new cultures they met, as well as their own cultural elements, which they saw fit for their structure. Thus, their religious views, became increasingly complex, and the group of gods, consisting of several gods mentioned in the texts of the Old Hittite Period, increased in number in the Imperial Period and as a result, they had a multi-religious system (syncretism). With this study, a study was conducted on ^DParga,

which was documented in the archive of the Hittite capital Hattuša, and its relationship with other cults was discussed.

Meltem Doğan Alparslan (İstanbul University, Türkiye)

Ali Çifçi (Marmara University, Türkiye)

A New Hieroglyphic Rock Inscription from Afşin in the Province of Kahramanmaraş

Within the scope of the survey conducted in the northern districts of Kahramanmaraş province (Göksun, Afşin and Elbistan) in 2019, an Iron Age rock inscription with Anatolian hieroglyphs was found in the Dokuztay District of Afşin district in 2021. The inscription is also located in the narrow and steep slope valley on the route of Hurman Suyu. It is understood that the Hurman Suyu valley maintained its importance throughout the first millennium BC. A rock inscription built by the Melid/Malizi Kingdom was found on a natural rock mass in Tanır locality on Hurman Suyu.

The lines in the inscription made with the engraving technique are on average 17-28 cm high. The Anatolian Hieroglyphic Dokuztay inscription, which is the subject of our report, consists of 6 partially preserved lines. The inscription, like the Tanır inscription found in the region in recent years, belongs to the Kingdom of Melid/Malizi and makes significant contributions to the political history of the kingdom with its geographical names. 11-10 BC by us. It is dated to the century.

Şevket Dönmez (İstanbul University, Türkiye)

Arkeolojik Bulgular Işığında Amasya'nın Hitit Dönemi'ne Genel Bir Bakış

Amasya yöresinde Hitit Dönemi ile ilgili bilgi ve bulgular 2007 yılında başlayan Oluz Höyük kazılarında önce büyük ölçüde Doğantepe'den bilinmekteydi. Oluz Höyük'ün kuş uçuşu 7 km kuzeyinde yer alan Doğantepe, yaklaşık 30 m yüksekliğinde ve 400 x 300 m boyutunda büyük bir yerleşmedir. Burada bir rastlantı sonucu bulunan ve Hitit Büyük Krallık Dönemi'ne tarihlenen tunçtan yapılmış Fırtına Tanrısı heykelciği ile yine tunçtan bir damga mühür, yerleşmenin önemli bulgularını oluşturmaktadır.

Doğantepe'de Amasya Müze Müdürlüğü tarafından, antik yerleşmenin yayılım alanının saptanması ile SİT sınırlarının kontrol edilmesi amacıyla 2007 yılında gerçekleştirilmiş olan tek dönemlik kazı çalışmaları, Oluz Höyük'ün MÖ 2. binyılı bulgularını değerlendirebilme temelinde önemli bir fırsat oluşturmuştur.

2007 yılında Doğantepe'de mevcut 1. Derece Arkeolojik SİT alanının sınırlarının kontrol edilmesi amacıyla Amasya Müze Müdürlüğü tarafından sondaj kazıları gerçekleştirilmiştir. Sondajlardan elde edilen veriler yardımıyla Doğantepe'nin yoğun olarak Erken Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı (Assur Ticaret Kolonileri Çağı, Eski Hitit Dönemi), Geç Tunç Çağı (Hitit Büyük Krallık Dönemi), Demir Çağı, Hellenistik Dönem ile Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde iskan edilmiş olduğu saptanmıştır. Buna karşın, dar alanlarda

gerçekleştirilen derinleşme çalışmaları sonucunda varlığı bilinen MÖ 2. Binyılına ait mimari kalıntılara ulaşılamamış, ancak Assur Ticaret Kolonileri Çağı ve Hitit Dönemi çanak-çömlek parçaları ile Büyük Krallık Dönemi'ne ait düğme şeklinde taş bir mühür saptanmıştır.

Bunların yanı sıra söz konusu bu iki yerleşmenin hemen güneyinde yer alan Ayvalıpınar Höyüğü'nün önümüzdeki yıllarda araştırılması hem Oluz Höyük hem de Doğantepe'nin Hitit arkeolojisi açısından değerlendirilmesinde çok önemli bir bilimsel aşama olacaktır. Bilinen Hitit yazılı kaynaklarında, Kuzey Anadolu'da yaklaşık 2000 yer adı geçmesine karşın, Karadeniz Bölgesi'ndeki araştırmalar sonucunda MÖ 2. binyılı yerleşmelerinin sayıları henüz birkaç yüze yeni ulaşmıştır. Bu yerleşmeler içinde Doğantepe, Oluz Höyük ve Ayvalıpınar Höyüğü konumsal olarak çok özel bir duruma sahiptir. 15 km'lik bir hat içinde Kuzey - Orta Anadolu'nun en büyük üç yerleşmesinin sıralanmış olması mutlaka ki özel bir anlam taşımaktadır.

Atilla Engin (Gaziantep University, Türkiye)

Hititler En Büyük Heykel Atölyesi'ni Neden Yesemek'te Kurdu? Jeopolitik ve Jeokültürel Yaklaşım

Yesemek Heykel Atölyesi, batısını Amanos Dağları'nın, doğusunu Kurt Dağları'nın sınırladığı Karasu havzasında, Doğu Akdeniz boyunca uzanan Levant Koridoru'nun kuzey kesiminde yer alır. Bu stratejik bölgenin kontrolü Hitit siyasi tarihi açısından büyük önem arz ediyordu. Son araştırmalar ışığında, MÖ 13. yüzyılın sonlarına tarihlendiği anlaşılan Yesemek'te, atölye yakınlarında devasa bir kent planlaması ile birlikte, heykeltıraşlık eserleri ve çeşitli mimari öğelerin seri üretimlerinin yapıldığı büyük bir organizasyon gerçekleştirilmiştir. Tepe üzerindeki yerleşim bulguları, Yesemek Heykel Atölyesi'nin sanıldığı gibi çevredeki uzak merkezlerin heykel ihtiyacını karşılamak üzere kurulmadığını, olasılıkla tepe üzerinde planlanan kent yerleşimindeki anıtsal yapıların donatılması amacıyla işletildiğini göstermiştir.

Planlanan tepe yerleşmesinin batısında, heykel üretimi için ihtiyaç duyulan gözeneksiz bazalt yatağı ve eteklere yayılan büyük bazalt kütleler, Hititlerin heykel atölyesi ve taş ocağını neden burada kurduklarını açıklamaktadır. Kuzey Levant Koridoru'na hâkim konumdaki atölyede, heykel ve çeşitli mimari öğelerin üretimi için bazalt kaynağı dışında ihtiyaç duyulan ağaç ve bazaltı işlemek için çekiç olarak kullanılan sert gabro kaynakları da çevrede doğal olarak bulunmaktadır. Atölyenin eteklerinden akan Yesemek Deresi ise ihtiyaç duyulan su gereksinimini karşılıyordu. Yesemek'deki bazalt kaynağı, 3. Jeolojik Zaman'da yüzeye çıkmış ve soğumuştur. Mağmatik bir kayaç türü olan bazalt, oldukça sert ve basınca karşı oldukça dayanıklı olduğu için, Eski Önasya'da sıkça yapı malzemesi ve heykeltıraşlık eseri yapımında kullanılmıştır.

Melis Erkurt (Malta)

Eski Mezopotamya ve Anadolu'da Kadın Mektuplarının Değerlendirilmesi

Yazının MÖ 3200 yılında icat edilmesinden itibaren tarihi devirlere girilmiş ve bu sayede yeni bir iletişim ağı oluşmuştur. Yazının genelde kil tabletler üzerine yazılmasıyla farklı toplumlarda yayılım göstermiş, ilerleyip gelişmiş ve toplumlar arası ilişkilerde kalıcı belge niteliğinde kullanılmaya başlanmıştır. İlerleyen süreçte yazı hayatın her alanında kullanılmaya başlanmıştır. Toplumlar arasında yazı, haberleşme sisteminin bir ağı olup mektuplarda insanlar ve devletlerarası ilişkilerde iletişim için önemli bir araç olmuştur.

Eski Mezopotamya ve Anadolu toplumlarında konu itibariyle kadın mektupları sayesinde kadının statüsü, çevresi ile ilişkisi ve diğer medeniyetlerle olan iletişimine de ışık tutmaktadır. Örneğin Mari kraliçesinin sarayın işleyişi hakkında kral zimri-lim ile olan mektupları, Babilli kadınların eşlerine yazdığı mektuplar, Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'nde devlet yönetiminde etkin olan 'rubatum'(kraliçe) ların kendilerine ait mühürlerin bulunması, tek başına ticaret yapabilen halk kadınları, Hititler Dönemi'nde kraliçe Puduhepa'nın Mısır kralı II.Ramses ve eşi Nefertiti ile olan mektuplaşmaları vb. pek çok örnek ile kadınların mektupları değerlendirilip bu çalışmada ortaya konmuştur.

Katrin Euler Sasseville (Marburg University, Germany)

The Cultural Sphere of the Neo-Hittite-Style Reliefs at the Processional Way in Midas City

Midas City, situated in the Phrygian Highlands, is known for its numerous rock-cut monuments associated with the cultic practices and religious beliefs of the Phrygians. Whereas rockfaçades such as the famous Monument of Midas have long been at the centre of scientific interest, this paper intends to deal with a group of lesser-known figural reliefs, which are carved into the rock wall next to the main access path ("Processional Way") leading up to the eastern part of the Midas City plateau. The reliefs can be divided into five scenes which consist of one or several figures predominantly facing right, and thus giving the impression of a procession. Although differing in size, the reliefs are united by their style and underlying theme, i.e. cult. While some of them represent worshippers, others can be identified as gods or apotropaic figures.

The paper aims to analyse the iconography and style of the relief representations against the background of the Phrygian and Neo-Hittite cultures. The reliefs shall be dated and contextualised with other cultic monuments which combine Phrygian and Neo-Hittite traits, such as can be found on the Kızıldağ and at Kerkenes Dağ. Another focal point will be the relationship of the reliefs with their spatial environment at Midas City, in which Phrygian step monuments, shrines, and inscriptions but also remains of the city wall and gate are located.

Bibliography

- E. Akurgal, Forschungen in Phrygien, Anadolu 3, 1958, pp. 145–155 figs. 1–5 pls. 23–25
- D. Berndt, Midasstadt in Phrygien. Eine sagenumwobene Stätte im anatolischen Hochland (Mainz 2002) pp. 43–48 figs. 68–87
- C. H. E. Haspels, The Highlands of Phrygia. Sites and Monuments (Princeton 1971) pp. 83–84 pls. 19–24
- G. Körte – A. Körte, Gordion. Ergebnisse der Ausgrabung im Jahre 1900, JdI Erg. 5 (Berlin 1904) pp. 225–226 fig. 230
- F. Prayon, Phrygische Plastik. Die früheisenzeitliche Bildkunst Zentralanatoliens und ihre Beziehungen zu Griechenland und zum Alten Orient (Tübingen 1987) pp. 87–89 cat. 30–34 pls. 11. 12

Tatiana Frühwirt (Graz University, Austria)

Towards a Reconstruction of the Neo-Hittite Local Pantheons

In this lecture, the dissertation project *Lokalpanthea der späthethitischen Staaten: Bestandsaufnahme anhand von hieroglyphen-luwischen und keilschriftlichen Texten* (The local pantheons of the Neo-Hittite states: A study based on Hieroglyphic Luwian and cuneiform texts) will be introduced. The local pantheons are the sphere of the Neo-Hittite religion that can best be traced and reconstructed in view of the sources available. So far, these sources have been studied mostly sporadically and exemplarily and still form a research gap between the Hittite Empire's much more systematically studied religion and the religions of Phrygia, Lycia, and Lydia. This project aims at a complex and summarizing study that will bring our knowledge of the Neo-Hittite local pantheons up to date. For this purpose, the entire Hieroglyphic Luwian text material and the Neo-Hittite iconography of deities will be consulted. The insights thus gained will then be compared with religious traditions of second millennium Anatolia to establish lines of continuity and show signs of change.

This lecture will present the detailed structure of the dissertation project and its most important questions. The sources' particularities and the state of the research should be reviewed and illustrated using concrete examples. Some preliminary results of the study will also be demonstrated, and further questions and perspectives will be discussed.

Max Gander (Zurich University, Switzerland)

Western Anatolia in the Early New Kingdom according to the Sources from Hattusa and Ortaköy

Sources for the history and geography of Western Anatolia during the Early New Kingdom period (i.e. Tudhaliya I – Tudhaliya III) are rather scarce, at least in comparison to later periods such as the reigns of Mursili II and Hattusili III.

The annals of the Hittite kings of this period are often fragmentary (Tudhaliya I. and Arnuwanda I) or have not even been found yet (Tudhaliya III). Often we have to refer to later period texts to reconstruct events.

We know from the El-Amarna letters EA 31 and EA 32 that Arzawa, the most powerful state in Western Anatolia, was on the brink of becoming a great power, whereas the Hittite state faced the danger of destruction.

A combination of the sources from Hattusa with recently divulged letters from Ortaköy allow us to reconstruct more clearly the historical and geographical framework of the period and to see how imminent the danger for the Hittites was.

José Virgilio García Trabazo (Santiago de Compostela University, Spain)

Hittite Deity of the Night and Indo-European Deified Night

The Night Goddess of Šamuḫa is not usually included among the divinities of the Underworld in works devoted to Anatolian religion. The divine designation DINGIR GE₆ ‘Divinity of Night’ seems to be a Kizzuwatnean innovation (Miller 2004: 364). No DINGIR GE₆ deity is attested in any Mesopotamian written source, and this fact alone should be enough to be cautious about hasty identifications with Mesopotamian divinities, be it Ištar, Šawuška, a Moon-god, etc.

The object named with the hurrian name ^(SĪG)*ulihī* (cf. Miller 2004: 409-412) was a piece of wool that was tied to the image of that divinity and used to invoke it. It is quite possible that it can be identified with the red wool found in certain contexts identical to those in which the *ulihī* is mentioned. In the ritual of Expansion (KUB 29.4+ i 63-69) the divinity is invoked into the interior of the ancient temple with red wool, after which the *ulihī* is bound upon the divinity.

The *kureššar*-garment that is associated with the figure of the divinity that is “divided” to be brought to the new temple is white, while the one associated with the new divinity is red (Beal 2002: 202). These colours recall, on the one hand, the seasonal colouring of the ‘white hawthorn’ (^(GIŠ)*hatalkešnaš*) in the *Myth of the disappearance and return of Hannahanna* (CTH 334), “by spring in white and at harvest, in red”. But we could also associate this difference in colour with two aspects of the Night Goddess (“diurnal” and “nocturnal”). There are also other data that would allow us to suspect some kind of relationship between this divinity and the divinity of the Night or Dawn that is attested in various Indo-European peoples: the

exposure of the waters of purification to the nocturnal celestial bodies; the ritual of the third day, which begins at the break of dawn, when the stars are still visible. To this we can add the immersion of the red wool in the refined oil – a reminiscence of the immersion of the deity himself in the ocean of the Underworld? – and the ritual significance of the *kureššar*-garment, perhaps in connection with the Indo-European *kenning* of the ‘night’ as “the dark garment of the sky” (cf. Katz 2000, Dardano 2010).

References

Beal, R.H. 2002, “Dividing a God”, in: P. Mirecki and M. Meyer (eds.), *Magic and Ritual in the Ancient World* (Religions in the Graeco-Roman World, 141), Leiden / Boston / Köln, 197-208.

Dardano, P. 2010, “La veste della sera: echi di fraseologia indoeuropea in un rituale ittito-luvio”, in: *ana turri gimilli*, studi dedicati al Padre Werner R. Mayer, S.J. da amici e allievi a cura di M.G. Biga & M. Liverani (Vicino Oriente, Quaderno V), Roma, 75-84.

Katz, J.T. 2000, “Evening Dress: the Metaphorical Background of Latin *uesper* and Greek ἔσπερος”, in: Jones-Bley, K., Huld, M.E., Della Volpe, A. (eds.), *Proceedings of the 11th UCLA Indo-European Conference, Los Angeles, June 4th-5th 1999* (Journal of Indo-European Studies Monograph Series No. 35), Washington DC, 69-93.

Miller, J.L. 2004, *Studies in the Origins, Development and Interpretation of the Kizzuwatna Rituals* (Studien zu den Boğazköy-Texten 46), Wiesbaden.

İlgi Gerçek (Bilkent University, Ankara)

Whose Dignitaries? ^{LÚ.MEŠ}DUGUD and Local Governance in Hittite Anatolia

Individuals or groups designated as ^{LÚ(MEŠ)}DUGUD have been attested in all periods of Hittite documentation across a variety of textual genres including administrative, cultic, historiographic, and epistolary compositions. The title is typically written logographically with the Sumerogram DUGUD (Hitt. *nakki*- ‘important, weighty’), and has conventionally been interpreted to denote “commanders” (in military contexts) and “dignitaries,” who have been perceived as officials and agents of the Hittite state. However, closer scrutiny of their textual attestations reveal several contexts in which the ^{LÚ.MEŠ}DUGUD were local dignitaries who had diverse roles within their respective communities, serving as key agents at the interfaces between local communities and the officials and institutions of the Hittite state. Following an overview of the logogram DUGUD as title and honorific, this paper will investigate the administrative role and socio-political agency of the ^{LÚ.MEŠ}DUGUD, with the ultimate aim of contributing to the study of local governance in Hittite Anatolia.

Semih Gerçek (Hitit University, Türkiye)

Ortaköy/Şapinuva D Binası Orthostatında Betimlenen Figür ile İlgili Yeni Bir Değerlendirme

Hititler, Anadolu halkları üzerindeki hegemonyaları ve ardından kurdukları imparatorluk ile tarih sahnesinde oldukça önemli bir noktada konumlanmışlardır. Hitit imparatorluğuna bir dönem başkentlik yapmış olan Ortaköy-Şapinuva, günümüz Hitit arkeolojisi çalışmalarında anahtar yerleşim olarak nitelendirilmektedir. Ortaköy-Şapinuva Tepelerarası Mevki D Binası giriş kısmının kuzeyinde yer alan orthostat üzerinde betimlenmiş figür, bildirinin ana konusunu oluşturmaktadır. Hitit döneminde D Binası’da yaşanan yangın, Klasik Döneme ait mezar yapısının tahribatı ve güncel tarım sebebiyle orthostatın üst yarısı kırılmıştır. Bu sebeple Orthostatta betimlenen figürün kimliği kesin olarak tespit edilememektedir. Son yıllarda Ortaköy/Şapinuva G Binası’nda kazılarında ele geçen kil taşından minyatür bir kalıp aracılığıyla Orthostat üzerindeki figürün kimliğine yönelik yeni veriler elde edilmiştir. Kalıp ve Orthostatta tasvir edilen iki figürün ikonografik olarak ortak noktaları bulunmaktadır. Bildiride, kalıp ve orthostatta betimlenen figürlerin ikonografik özellikleri değerlendirilecektir. Bu karşılaştırmanın sonucunda figürün kimliği ile ilgili birtakım önerilerin sunulması hedeflenmektedir. Bu değerlendirmeye ek olarak benzer ikonografik özelliklere sahip olan figürlerin betimlendiği kaya kabartmaları, orthostatlar, steller, mühürler ve mühür baskıları ile de karşılaştırma yapılarak, öncesinde yapılmış olan çalışmaların yeni veriler ile yorumlanması amaçlanmaktadır.

Francesco Giannone (Naples, L’Orientale University, Italy/Paris Sorbonne University, France)

The Concept of Secret in Hittite Historical Texts

Through the study of the Hittite historical documentation, this paper will examine the semantic field of secrecy. The corpus will be gathered and analyzed for the first time, and the relation between secrecy and intelligence matters will be explored.

Amir Gilan (Tel Aviv University, Israel)

Studying Hittite Emotion Terms in Context – the Case of Mursili’s ‘aphasia’ (CTH 486)

Introducing a new, large-scale study on Emotion terms as they appear in the archives of the Hittite kingdom, I will take a new look here at one of the most well-known compositions documenting fear and its treatment in the Hittite magic ritual text corpus – the composition known as Mursili’s ‘aphasia’ (CTH 486).

Mauro Mario Giorgieri (Pavia University, Italy)

On the Historical Introduction of the Treaty with Talmi-šarruma of Aleppo

The beginning of the historical introduction of the treaty stipulated by Muršili II with Talmi-šarruma of Aleppo still presents exegetical difficulties, due in particular to the problematic verb form ul-UD-li preserved on the copies KBo 1.6 obv 12 and KUB 3.6 obv 14. In the present contribution a new attempt at interpreting this controversial passage will be proposed, according to which a general revision of the historical introduction of this treaty will be offered.

Federico Giusfredi (Verona University, Italy)

Elena Martinez (Verona University, Italy)

Alvise Matessi (Verona University, Italy)

Stella Merlin (Verona University, Italy)

Valerio Pisaniello (Verona University, Italy)

The results of the ERC project PALaC

In the present paper, we will give an overview of the main results of the project PALaC. We will first present the first volume of the monograph *Languages and Cultures in Contact in the Hittite and Post-Hittite World* (Brill, 2023), regarding language contact (and cultural contact) in and around Anatolia during the Bronze Age. Then, we will proceed describing the main results and the structure of the second forthcoming volume of the final monograph of the project, dedicated to the first millennium and to the Aegean-Anatolian interface.

Petra M. Goedegebuure (Chicago University, USA)

The Phonetic Values of the Signs L.175 <la>, L.319 <la/i>, and L.172 <lá/i> in Iron Age Luwian

In this contribution I will explore the distribution of the signs <la> (L.175), <la/i> (L.319), and <lá/i> (L.172) in Iron Age Luwian. I argue for a phonetic difference between <la> on the one hand and <la/i>, <lá/i> on the other hand in a restricted environment. <la> preceded by /i/ or /u/ covers both [l] or [L] —where L stands for *fortis* and l for *lenis*—, but preceded by /a/, it has the value [L]. On the other hand, <la/i> and <lá/i> preceded by /a/ only represent [l]. There is a complementary distribution (although there are a few exceptions):

	<la>	<la/i>	<lá/i>
/ala/		x	x
/alla/	x		
/ul(l)a/	x		
/il(l)a/	x		

The reason for this peculiar distribution has to do with the origins of <la/i> and <lá/i>: The Empire precursor of L.319 <la/i>, L.416, was used to write /ali/, whereas L.172 <lá/i> originally represented /ala/ (Hawkins 2005: 289-90). Even though the phonetic values of the Iron Age signs became identical (Rieken and Yakubovich 2010: 201), Iron Age orthography still reflects the original onset /a/ of <la/i> and <lá/i> by restricting their use to environments with preceding /a/.

References

Hawkins J.D. (2005). “Commentaries on the Readings.” In: S. Herbordt, *Die Prinzen- und Beamtensiegel der hethitischen Grossreichszeit auf Tonbulln aus dem Nišantepe-Archiv in Hattusa - mit Kommentaren zu den Siegelinschriften und Hieroglyphen von J. David Hawkins*, (Boğazköy-Ḫattuša 19). Mainz, pp. 248-313.

Rieken, E. and I. Yakubovich (2010). “The New Values of Luwian Signs L 319 and L 172.” In: I. Singer (ed.), *ipamati kistamati pari tumatimis – Luwian and Hittite Studies Presented to J. David Hawkins on the Occasion of His 70th Birthday*, Tel Aviv, pp. 199-219.

Susanne Görke (Marburg University, Germany)

New Results on the Palaic Texts from Ḫattuša

This paper will present some new aspects on the Palaic texts found in the archives of the Hittite Capital Ḫattuša. Since their first edition by O. Carruba in StBoT 10, 1970, the Palaic texts were only mentioned occasionally. The upcoming new edition by D. Sasseville and S. Görke offers new textual material together with an up-to-date edition of the texts, including their Palaic passages. The paper focuses on the veneration of Palaic gods during the Hittite big state festivals AN.DAḪ.ŠUM^{SAR} and *nuntarriyašḫa-*, and their relation to other festivals for the gods around the Palaic storm-god Zapparwa/Ziparwa.

Sevinç Günel (Hacettepe University, Türkiye)

Tamipiya <Prens>: Arzawa Ülkesinin Güneyinde Çine-Tepecik'te Hitit Etkileri

Batı Anadolu'nun dağlık ve ovalık araziye barındıran jeomorfolojik yapısında Büyük Menderes Nehri (Meander), yerleşmelerin konumunda ve kültürel gelişiminde belirleyici olmuştur. Bu bölgede, Ege denizine açılan kıyı şeridi, görkemli Aydın Dağları (Messogis) ve Büyük Menderes'in güneyi, tarih öncesi dönemlerden Antik dönemlere uzanan geniş bir zaman diliminin kültür tarihini aydınlatmaktadır. Menderes'in kollarından, Çine Çayı'nın (Marsyas) uzandığı ovada yer alan Çine-Tepecik, erken toplumların tarihsel sürecini şekillendiren ve sosyo-kültürel yapısının anlaşılmasını sağlayan bir merkezdir. En erken Kalkolitik döneme uzanan ve kesintisiz bir yerleşim sürecini yansıtan höyük, MÖ. 2. Binyılda savunma sistemine sahip güçlü bir yerleşim modelini ortaya koymuştur. Geç Tunç Çağı'na tarihlenen sur, iri boyutta taşlardan oluşan, yer yer *kiklopik* taşların kullanıldığı, kulelerle güçlendirilmiş bir savunma sistemini yansıtmaktadır. Yerleşmede, toplumların tarım ve hayvancılığı öncelikli kılan ekonomik kaynakları ve bölgelerarası ticaretini aktif yürüttüğü bir yönetim sistemi görülmektedir. Ekonomik işleyişe ait depo ve atölye gibi birimler, yerel yönetimin kontrolünde kentin ekonomisine ve ticari faaliyetlerine hizmet veren merkezi bir konumda tesis edilmiştir. Bu birimler arasında yer alan Resmi Depo'da, pithoslarda depolanan başta arpa ve buğdayın olduğu tahıl örneklerinin radyokarbon tarihlendirmeleri, MÖ. 1350/1325-1125 arasındaki zaman dilimini vermektedir. Kente ait depolama geleneğinin anlaşılmasının yanı sıra bu yapıyı anlamlı kılan pithoslarla bir arada bulunan Anadolu hiyeroglifli mühür baskılarıdır. Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen mühür baskılarından birinde okunan kitabe, Tepecik'in Arzawa/Mira topraklarının güneyinde yer alan bir kent olarak yorumlanmasında önemli bir filolojik kaynaktır. Arzawa topraklarının yayılım alanına ilişkin Hitit yazılı kaynaklar, Büyük Menderes ve güneyine uzanan bir coğrafyaya işaret etmektedir. Bu veriler, Çine-Tepecik'in Arzawa/Mira toprakların güneyindeki konumunu destekler niteliktedir. Resmi Depo'ya ait diğer bir mühür baskısında ise, Hitit ikonografisinden tanınan sağ omuzunda taşıdığı yayıyla işlenmiş figür ve '*tamipiya prens*' olarak okunan hiyeroglif, Hitit İmparatorluk dönemi krallarının Çine-Tepecik kentiyle resmi düzeydeki bağlantılarında önemli bir belgedir. Mühür baskılarının arkeolojik ve filolojik anlamları, Arzawa/Mira topraklarında yer alan Çine-Tepecik kentinin Hititlerle siyasi ve ticari iletişimini öne çıkarmaktadır.

Naomi Harris (Chicago University, USA)

“No one can resist the Sea”; Reframing the Narrative of CTH 322

In this paper, I offer an alternate narrative interpretation of *Telipinu and the Daughter of the Sea*. In this myth, the text says that no one can resist the Sea, while also declaring that as soon as Telipinu arrives to challenge him, the Sea immediately becomes afraid and then capitulates. Rather than interpreting this as, at best, evidence for Telipinu's impressive and terrible might, or, at worst, simply a textual incongruity, I argue that the phrase *nu arun[an...]ŪL kuiški mazza[zzi]* “no one [can r]esist...the Sea” (A KUB 12.40 vs i 6-7, B KUB 33.81 vs i 3'-4') is genuinely meant. Throughout the rest of the fragmentary text the

Sea is *not* resisted or bested, and certainly not by Telipinu, who foolishly brings back the Sea's daughter, as well as the Sun-god. Although it appears that the Sea has capitulated, by returning the Sun-god and giving over his daughter as well, it is the Sea who has orchestrated the balance of power in his favor. Unusual for Hittite literature, we see the literary device of an unreliable narrator at work in this text.

Clement Hazan (Tel Aviv University, Israel)

Colors and their meanings in Hittite Anatolia

Colors are an important aspect of the outward appearance of things and, therefore, of our relationship to the world. They are a physical phenomenon but are also deeply rooted in culture. Recent years have witnessed a renewed scholarly interest in the study of colors in the ancient Near East, illustrated by Thavapalan's monograph *The Meaning of Color in Ancient Mesopotamia* (2020). By collecting the entire lexicon of words that relate to color in all of its aspects – hue, brightness, tone and saturation – Thavapalan showed that Akkadian possess a far richer, nuanced and sophisticated color vocabulary than previously assumed. In my ongoing PhD dissertation, I apply a similar methodology to the study of colors in Hittite Anatolia. In my presentation I will present some preliminary results of my work, including a draft of the Hittite color lexicon and a case study.

Manfred Hutter (Bonn University, Germany)

“Hittite”, “Luwian” or Something Else? What do we know about religious traditions in LBA Western Anatolia?

Texts from the Hittite Empire do not offer much information about the religious situation in Western Anatolia during the LBA. The larger part of information comes from the so-called Arzawa rituals and the Istanuwa texts, while other Hittite texts only mentioned religious topics at the margins. Thus it is difficult to say much about the religious situation. If we look at sources from the first millennium in Lycia, Lydia and partly Phrygia, the situation in those texts does not fit well with the scarce knowledge we have for the second millennium.

This leads to the methodological question, if or how we can – hopefully – reconstruct at least some aspects of religious traditions in Western Anatolia and identify them maybe either as “Luwian”, “common Hittite” or “local” traditions. These traditions constitute a pluralistic field of religions in Western Anatolia in the LBA in different ways, which can – at least partly – be seen as a substratum for some later religious developments in the EIA.

Sylvia Hutter Braunsar (Köln University, Germany)

The Decree of Queen Ašmunikkal Concerning the “Royal Funerary Structure” (CTH 252) Reconsidered

The text CTH 252 is so far the only text solely authored by Queen Ašmunikkal, the wife of Arnuwanda I. It consists of two versions (KUB 13.8 and the very poorly preserved KUB 57.46) which are both written in N(ew) S(cript), but older features show that they are copies of a contemporary original. The contents consist of regulations concerning a “stone-house”. In my paper I will examine which historical information we can extract first from this text itself, but also in comparison with other texts from Asmunikkal’ time as well as other texts concerning so-called stone houses and texts which refer to economic and administrative activities of Hittite Queens.

Önder İpek (Hitit University, Türkiye)

Son Dönem Kazılarında Keşfedilen Ortaköy-Şapinuva İşlik Yapısı

MÖ 14. yy’ın ilk yarısında Hitit Devleti’ne başkentlik yapan Ortaköy-Şapinuva Hitit kentinin Tepelerarası mevkinde, 2014-2022 yıllarında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, Hitit arkeolojisinde az bilinen atölyeler/işlik yapıları bilim dünyasına kazandırılmıştır. İşlik yapılarının açığa çıkarıldığı Tepelerarası mevkinin güney bölümünün, Hitit döneminde ‘İşlikler/Atölyeler Mahallesi’ olarak kullanılmış olabileceğiyle ilgili önemli verilere ulaşılmıştır. ‘G Alanı’ alanında, körük, üfleç, pota ve kalıp gibi metal işçiliğine ait malzemelerin in-situ olarak tespit edildiği İşlik I ve ocakların bulunduğu İşlik II yapıları açığa çıkarılmıştır. G Alanı’nda 2022 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında İşlik III olarak adlandırılan yeni bir yapı daha tespit edilerek, İşlikler Mahallesi’nin sınırları genişletilmiştir. İşlik III, ana toprağın kazılarak inşa edilmesi, dikdörtgen forma sahip olması ve işlevi sona erdikten sonra çeşitli yapılara ait enkaz topraklarıyla doldurulması açısından İşlik I ve İşlik II yapılarına benzemektedir. Anadolu’nun MÖ II. Bin yılına tarihlenen metal atölyelerine son yıllardaki keşiflerle Ortaköy-Şapinuva işlik yapıları da eklenmiştir. Ortaköy’de keşfedilen metal atölyeleri, Şapinuva’nın Hitit döneminde başkentlik vasfının yanı sıra üretim merkezi unvanına da sahip olduğunu göstermektedir. Yapılan çalışmalarda, işliklerde elde edinilen veriler, MÖ II. Bin yıl Anadolu madenciliği kapsamında değerlendirilerek, Şapinuva metal atölyelerinin Hitit-Anadolu arkeolojisine katkıları üzerinde durulacaktır.

Hafize Hande İşleroğlu (Hitit University, Türkiye)

Anadolu’da Kurban Çukuru Geleneği

Anadolu, coğrafyasının, iki kıta arasındaki konumunun, madene dayalı zenginliklerinin getirdiği olanaklar nedeniyle insanlık tarihinin ilk dönemlerinden itibaren gelişim göstermiş, doğu-batı kültürleriyle olan ilişkileri sonrasında yüksek bir kültüre sahip olmuştur. Nitekim çalışma konusunun temelini oluşturan inanç olgusu da Anadolu’da insanlığın gelişmesi ile birlikte ilerlemiştir. Bu dönemde insanın çevresinde olan biteni anlamlandırmaya

çalışmasıyla birlikte birçok dinsel dünya görüşleri, tanrı ve tanrıça olgusu ortaya çıkmıştır. Bu olgulara yüklenen anlamlara ve onlara hizmet şekillerine genel hatlarıyla bakıldığında bile çevreyle ilişkisi belirgindir. Başlangıçta doğadaki elementlerden aldığı verimin bozulmamasını sağlamak amacıyla gelişen kutsallığın gereklilikleri, zamanla toplumların gelişmesiyle birlikte çok daha gösterişli bir hal almış ve hizmet ettiği amaçlara da yenileri eklenmiştir. Bunların daha çok yönetici veya ruhban sınıfın refahını gözettiği açıktır. Kurban ritüellerinin altında yatan temel güdünün tanrıları memnun etmek olduğu kadar zamanla toplumların ilerlemesiyle de geliştiği gözlemlenmektedir. Bu sebeple kurban çukurları özel bir konumdadır. Arkeolojik bulgular değerlendirildiğinde, Anadolu’da kurban çukurlarının varlığı ilk kentlerin ortaya çıkışıyla (Kalkolitik Dönem) birlikte görülür ve Tunç Çağı boyunca da devam eder. Söz konusu çukurların ritüel amaçlı kullanıldıklarının kanıtı, Geç Tunç Çağı’nda Anadolu’da ilk siyasi yapılanmayı kuran Hitit Devleti’ne dair günümüzde yürütülen arkeolojik çalışmalarda elde edilen çivi yazılı belgelerdir. Hitit çivi yazılı belgelerinde kurban çukurlarında gerçekleştirilen ritüeller ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Bu belgelere göre üç çeşit kurban yapıldığı bilinmektedir. Bunlar; kanlı kurban, libasyon (kansız kurban) ve yakarak kurbandır. Çorum Ortaköy-Şapinuva Ağılönü mevkiinde yürütülen kazı çalışmalarında bu belgelerde geçen kurban türlerinin ve kurban çukurlarının somut kalıntılarına ulaşılmıştır. Kurban çukurları Hitit Dönemi’nden sonra da devam etmiştir. Ancak buradaki problem, Hitit Dönemi’nden önce ve sonraki çukurların “kurban çukuru” statüsünde değerlendirilmesinin kesinlik taşımadığıdır. Bu çalışmada, tarih öncesinden Klasik Çağlara kadar kurban çukurları olarak yorumlanmış alan ve mekanlar üzerinde durularak, bu çukurların Anadolu’da uygulanan bir gelenek olup olmadığı değerlendirilecektir.

Eric Luc Jean (Hitit University, Türkiye)

Between Technique and Strategy: The Place of the Fortifications of Yumuktepe in the History of the Hittite Kingdom

The casemate fortification walls are not typically Hittite or Anatolian insofar as “similar methods for the construction of fortification walls were also employed across different epochs and in several regions of the world” (Mielke 2018, 70); indeed, “military technologies and concepts tend to have a universal character” (Mielke 2018, 75). However, they undoubtedly represent one of the markers of Hittite architecture, with the main specificities being their adaptation to the topography and their homogeneity, resulting from standardization (Mielke 2018, 77). In addition to the Casemate fortification walls, the most represented, Çiğdem Maner defines three other types of fortifications in Hittite Anatolia: The Cyclopean fortification walls, from two examples in Paphlagonia; the rubble stone walls, from examples in Western Anatolia; and the mudbrick fortification walls, only present at Tell Atchana/Alalakh VII, in a northern Syrian context (Maner 2017). Although these major types appear to be regionally distributed, it is difficult to affirm that they represent border markers; nevertheless, they can represent “the emergence of hybrid architectural styles”, and be the manifestation of cultural interconnections and cross-regional influences (Maner 2017, 81). In this context, Yumuktepe appears as an atypical case, since two types of fortifications have been identified there, both dated to Late Bronze Age I: John Garstang identified the type of

fortification with casemates and towers in the 1930s (Garstang 1953), while the team of the second generation of excavations brought to light a mudbrick wall, much wider than that of Tell Atchana/Alalakh VII. Once these fortifications are presented, their significance will be discussed, in terms of cultural influences, military, political and symbolic roles, so as to assess the position of Yumuktepe in the history of the Hittite kingdom.

Jiayu Jiang (Capital Normal University, China)

The Historical Developments of Hittite AN.TAH.ŠUM Festival-Respectively Based on the Texts of Outline and Individual Tablets

EZEN₄ AN.TAH. ŠUM^{SAR} (AN.TAH.ŠUM Festival) was a very important spring festival in Hittite kingdom. The types of its texts included both outline tablets and day tablets. The dates of these tablets and fragments covered three periods: middle Hittite (mh.) kingdom, new Hittite (jh.) kingdom and late new Hittite (sjh.) kingdom. Moreover, the texts of EZEN₄ AN.TAH. ŠUM^{SAR} could be distinguished as different versions. The differences are reflected in not only the Hittite language, but also the contents of the texts. As for the Hittite language in these texts, there are differences in both the characteristics of grammar and the word structures, such as the connectives and sentence particles, adjectives, postposition and adverb, pronoun, noun, verb, geographical name, divine name, ablative and instrumental, negative words. There are some changes in the contents of the different versions, especially the same rites or the activities present different appearance, either adding some elements or reducing some, even completely being replaced with new ones.

Combining the dates of tablets and the texts of different versions, it is possible to observe the historical developments of Hittite AN.TAH.ŠUM Festival from middle Hittite kingdom to late new Hittite kingdom. Though it is very difficult to know the situations of Hittite AN.TAH.ŠUM Festival in old Hittite kingdom (ah.) due to lacking of the tablets and fragments of this period. Therefore, this research mainly bases on the outline tablets (CTH 604) and day tablets (CTH 606/609/611/612/615/616), through comparing the details of these texts, try to find the historical developments of Hittite AN.TAH.ŠUM Festival, and also talk about the possible reasons that led to produce these changes.

Aslı Kahraman Çınar (Yozgat Bozok University, Türkiye)

Offerings And Sacrifices to the Gods in The Ancient Ugaritic Civilization

Ugarit is 12 km from Latakia in Northern Latakia in Northern Syria. It is one of the ancient civilizations that continued to exist, in the North of which today's Ras Shamra ruins are located. Aegean, Eastern Mediterranean from the middle of the Early Bronze Age. Egypt has an extremely cosmopolitan and variable structure as it is the intersection point of deep cultural interactions between Anatolia and Mesopotamia.

The ancient civilization continued its existence as the most important and most valuable vassal of the Hittite Empire in Syria for about 170 years, from the middle of the B.C. 14th century until its collapse in the early B.C. 12th century.

Ugarit had a strategic importance as a buffer zone between the Mediterranean civilizations in the West and Mesopotamian civilizations in the East, as the transmitter of all kinds of cultural elements. The role that Ugarit played in the shaping of Mediterranean and Near Eastern civilizations is too great to be ignored.

In this study, the religious elements of the Ugarit civilization, which has an indispensable importance in the region geographically, strategically and economically, will be mentioned, and the votive and sacrificial ceremonies in the temples will be mentioned. The sacrifices dedicated to the gods in the temples, the materials used during the sacrifice, the rituals, the animals and the plants offered as sacrifices will be mentioned.

Magdalena Kapeluś (Warsaw University, Poland)

Funerary Ritual of the Hittite Kings Revisited – New Approach

Many of the Hittite texts were reworked after their previous publication. The aim of my lecture will be to present the main assumptions of my new edition of the royal funeral rite (to be published soon). I propose a new arrangement of the tablets (currently, after Konkordanz, 73 tablets, 167 fragments). I will take into account the dating of the texts (New Hittite, Late New Hittite), the place where they were found (Büyükale, Temple I, House on the Slope) and, if possible due to the state of preservation of the fragments, the distribution of the text on individual tablets (single or double column). Also, since the last release in 2002 (AOAT 288), several new fragments have been recognized as belonging to the CTH 450 and those will also be included.

Güngör Karauğuz (Necmettin Erbakan University, Türkiye)

Atatürk ve Türk Tarih Tezi'nin Tam Kalbindeki Aslan: Hititoloji

İstanbul Üniversitesi ile Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Hititoloji bölümünün kurulmasında en büyük etkenlerden biri, Genç Cumhuriyetin "*Türk Tarih Tezi*" kapsamında - diğer tüm eski çağ ulusları için cevap arandığı gibi- "*Hititlerin kim olduğu*" noktası ile "*onların Anadolu'nun yerli halkı mı ya da dışarıdan gelen bir Türk ulusu mu?*" sorularına verilecek cevapların belirlenmesi olmuştur.

Bu maksatla pek çok Türk genci yurt dışına öğrenime bile gönderilmişti. Böylece Genç Cumhuriyet, tamamen Batı uluslarının ortaya attığı bu tezi ülke lehine daha da sağlamlaştırmak istiyordu. Bu amaçla tüm ayrıntıları ile Mustafa Kemal'in sağlığında tartışılmaya açılan ve tartışılmış olan bu konu, Gazi'nin ölümüyle konunun politik ve ideolojik görülmesi yanında, öneminin ortadan kalktığı şeklinde pek çok dillendirilen görüşlerin olmasına karşın, bu tez üzerine günümüzde bile onlarca makale ve kitap

yayımlanıyor olması aslında tezin, hâlâ canlılığını koruduğunun delilinden başka bir şey değildi.

Türk Tarih Tezi'nin tarihsel sürecinin ele alınacağı bu tebliğde, Hititoloji özelinde nasıl bir metodun takip edilmiş olduğu izah edilerek tezin, hâlâ geçerliliğini devam ettirmesi gerektiğinin delilleri ortaya serilip, konunun yeniden ele alınıp tartışılmaya başlanmasının gerekliliği ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Salih Fehmi Katırcıoğlu (Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Türkiye)

Murat Aydın (Türkiye)

Hitit Tıbbında Girişimsel Müdahale

Hitit tıbbı güncel yazılarla birlikte değerlendirildiğinde yetersiz kaldığı çağcılları olan Mezopotamya ve Mısır tıbbından geride olduğu ve tıba dair herhangi bir katkılarının olmadığı belirtilmiş ve bu konuda önemli bilim adamları tarafından yazılar yazılmıştır. Hitit tıbbının ulaştığı düzeyi değerlendirmek için gerekli çağdaş öncüllerin eksikliği değerlendirme yöntemlerindeki çelişkiler bizlerin Hitit tıbbını hekim gözüyle gözden geçirmesini ve Hititoloji ışığında ne anlama geldiğini sorgulamak için geliştirdiğimiz çalışmada KUB 44.61 metni üzerinde çalışma yaptık.

Metnin dil bilimsel çözümlenmesinde bulantı kusma şikayetleri olan hastanın yakınmalarını çözmek için bitkiler ve şarap kullanılmış ve şikayetleri 7 gün içinde kaybolmayan hastalara ek önlemler geliştirilmiş kusma yakınması olan hastanın şikayetlerinin giderilmesi için hasta baş aşağı çevrilmiş daha sonraki süreçte hastanın uygulanan tedaviden yarar sağladığı ve bu yarar sonucunda şifa bulunduğu belirtilmiştir. Yukarıda klinik gidişi özetlenen hastada diğer metinlerde bulduğumuz özel bir hastalık tanımını yakalamak yerine sindirim sisteminde olan rahatsızlığın giderilmesi için kullanılan yöntemlerin tıbbi açıdan etkili olup olmadığını araştırmak yerine sindirim sistemi rahatsızlıklarında oluşan patoloji incelenmiştir.

Sindirim sisteminde oluşan rahatsızlıklar eğer üst sindirim sistemindeyse bulantı kusmayla karakterlidir. Bulantı-kusmanın neden olduğu hastalıklar genel olarak ifade etmek gerekirse karaciğer, safra kesesi ve safra yolları ve midede oluşan rahatsızlık nedeniyle olabilir. Bunlara safra taşlarından mide yaralanmalarına karaciğerde herhangi bir bozukluğa neden olan kistatik gibi durumlar hastalığın öncül nedeni olabilir. Hastalığın tedavisinde kullanılan ilaçlar hem bu alanda tedaviye yönelik hem de hastanın anatomik şikayetine neden olan lezyonun oluşturduğu komplikasyonları önlemeye yöneliktir. Kusmanın fazla olduğu durumlarda solunum yollarına kaçabilecek herhangi bir mide içeriği solunum bozulmasına neden olacak ve bu şekilde ağır sonuçlara yol açabilecek patolojiyi aralayacaktır. Tedaviyi yapan hekimlerin hastalık nedenlerini bildiği hastalıklardan ve komplikasyonlarından ders çıkardıkları buna göre kendilerince dönemin bilgisi düzeyinde ve bilgiyi aşan şekilde yol izledikleri görülmektedir.

Hitit tıbbı hastalıkların kavramsal nedenlerini dönemin özelliklerine göre yorumlasa da belirtileri çözmeye ilaçla birlikte koruyucu etkisi olan alanlar geliştirdiği ve bu alanların hastalıkları çözümünde etkili olduğu görülmektedir. Bu bilgiler ışığında belirtilerin teknik

özmlerinin Hitit dönemi hekimlerinde var olduğu olanak ve olasılık dengesini iyi korudukları ve hasta bakımına kayıt, döküm, ifade etme açısından hakim oldukları görülmektedir.

Sonuç olarak bu metinde diğer metinlerde olduğu gibi gözlenen bilgi ve uygulamı düzeyi teknik yeterliliği olanakların en st düzeyde kullanılmasını ve bir örgüt yapısını gerektiren özel içeriği nedeniyle sanılanın aksine Hitit tıbbının gelişkin olduğu görülmektedir.

Tamás Peter Kisbali (Lomonosov Moscow State University, Russia)

Contained Monumentality. Processional Imagery on Two Reliefs from Kahramanmaraş

This paper concerns two stone relief blocks found in Kahramanmaraş, ancient Gurgum (Hatay Archaeology Museum, No. 17915; Kahramanmaraş Archaeology Museum, No. 199). Both are dated to the 8th century BC, and were likely created as votive or commemorative altars. Some of their features are unusual for the corpus of Syro-Hittite stelai, namely their “three-dimensional” design (with reliefs on all four sides) and the inclusion of architectural framing elements in the compositions. I would like to examine these features in more detail, compare them with monumental architectural sculpture, propose new reconstructions for the missing parts, and a new reading for the overall iconographic program of these blocks.

Tomoki Kitazumi (Freie University, Germany)

The *Überlieferung* of Old Hittite Texts

The present paper aims to provide an overview of the Old Hittite *Überlieferung* as a whole. Recent discussion on Hittite paleography again raises the question of the existence of Old Hittite texts, thus also the questions of how the Hittite writing tradition began and how to establish whether texts assigned to this epoch are authentically Old Hittite. While a list of texts written in the Old Hittite ductus can be generated by the search function in the Hethitologie-Portal, the resulting list does not include numerous texts that have survived only in later copies but that could have originated in the Old Hittite period. From a philological standpoint, it is necessary to identify on linguistic criteria those Old Hittite texts that have been preserved only in later copies, thus to better understand the early phase of Hittite tradition. This endeavor will yield additional evidence for the overall development of Hittite writing and potentially enable narrowing down the time of origin of crucial texts.

Alwin Kloekhorst (Leiden University, Netherlands)

On the Old Hittite *Zalpa*-text

In this talk I will discuss several several problematic aspects of the Old Hittite *Zalpa*-text (CTH 3.1), including the following:

- (1) What is the reason that the *Zalpa*-text's mythological part deals with the relations between Zalpa and Nēša, but leaves Ḫattuša unmentioned, whereas its historical part deals with the relations between Zalpa and Ḫattuša, but contains no reference to Nēša?
- (2) What is the relationship between the two parts of this text?
- (3) Who are the protagonists in the historical part of the *Zalpa*-text?
- (4) What does the text imply about the relationships between the royal dynasty from Ḫattuša and the kings of Nēša?

It will be argued that the *Zalpa*-text contains crucial information for the reconstruction of Hittite history in the 18th and 17th century BCE.

Hava B. Korzakova (Bar Ilan University, Israel)

Homer the Asian. From Euhemerism to Hermeneutics

Martin West back in 1966 claimed that "Greece is part of Asia; Greek literature is a Near Eastern literature". His masterpiece *The east face of Helicon : west Asiatic elements in Greek poetry and myth* published in 1997 has shown how many plots and figures in the Greek mythology and literature are taken from the Ancient Orient, and hence how the Ancient Orient traditions might explain the otherwise obscure elements of the Greek tradition. More recently the research in Hittitology carried out by Mary Bachvarova and others gave us quite a broad glimpse on the connection between Homeric tradition and the Western Asia. From my personal experience visiting relevant places, such as Troy, while using analytic methods of Landscape archaeology, increases our understanding of the Homeric texts. I also suggest somewhat euhemeristic approach to Homer himself, which to my mind might help the understanding of the "Iliad". I also suggest using of Hittitology in order to find out how Homer has been called, whether we are talking about a historic figure or a cultural hero of the east coast of Aegean.

Adam Kryszewski (Marburg University, Germany/Warsaw University, Poland)

Recent Developments in the Study of the *nuntarriyašḫa*- Festival

A new edition of the *nuntarriyašḫa*- festival is currently being prepared by the author within the framework of the Corpus der hethitischen Festräume project (HFR). The paper will discuss new discoveries pertaining to the corpus of the *nuntarriyašḫa*- festival, mainly with regard to the outline tablets of the festival, which resulted in a reconstruction of the outline of

the festival. The new developments cast new light at how the festival was thought out, as well as its structure and composition. New joins and identifications will be presented, and both the content and the paleography of the tablets will be dealt with.

Timothy D. Leonard (Michigan University, USA)

A Deity Divided: Šavoška of Šamuḫa in the Late Empire Period

The cult of Ištar-Šavoška of the Field of Šamuḫa underwent significant transformation during the reigns of Muršili II and Ḫattušili III. During the Late Empire period, this goddess rose in prominence from a relatively minor deity with a single center of worship to a member of the Hittite state cult with multiple temples throughout Anatolia. The increasing importance of Šavoška of the Field of Šamuḫa is visible in the divine witness lists of Hittite treaties, her inclusion in the festivals of the state cult, and historical texts from this period. Moreover, the Boğazköy exemplar of the Festival for Ištar of Šamuḫa (CTH 712) reveals the division of this divinity into two separate goddesses, namely, the Ancient Šavoška of the Field of Šamuḫa and the Glorious Šavoška of the Field of Muršili. The version of this festival from Kayalıpınar (KpT 1.74) elucidates the nature of this schism. In this paper I argue that the division of this goddess into two distinct deities that is apparent in CTH 712 is consistent with other sources of information about this divinity. The evidence indicates that in the latest period of documentation Šavoška of Šamuḫa, who was celebrated as a major goddess in the Hittite pantheon, was worshipped as a wholly separate entity from Šavoška of the Field, who functioned as the personal war-goddess of the Hittite king.

Jiawa Li (Peking University, China)

Dative case as topic marker in Hittite

This paper proposes that the dative case in Hittite can function as the marker of topic, the element that the clause is about. The noun or pronoun in the dative case does not serve as or constitute the subject or object (whether direct or indirect) of the clause, which differs its function as the topic marker from the phenomenon of topicalization that generally fronts a certain constituent of the clause. The function of the dative case as the topic marker is mostly seen in the Hittite letters and treaties. However, the marking of topic is a rather peripheral function of the dative case in Hittite. This function of the dative case is also attested in Sumerian and Ancient Greek, which may indicate the influence of language contact.

Zheng Li (Peking University, China)

The Parenthesis in the Hittite Literature

In Hittite literature, such as historical documents or literary works, it could be attested that the description of the event was temporarily interrupted from the texts of Old Hittite Kingdom period. In other words, a seemingly unrelated content is inserted into the narrative of an event

mostly in one paragraph. This content, also known as the parenthesis, is either long or short, and this parenthesis actually explains the background of the event or the reason for its outcome. Insertion is another important form of historical narrative for the Hittites.

Natalia Lodeiro Pichel (Madrid Autonom University, Spain)

Hittite Policies in Regard to Arzawa

For many years, the west of Anatolia was often perceived as a peripheral region. However, this vast and diverse zone could have enjoyed some form of independent and unified cultural and political status. Arzawa was the most important of those political identities, and it was a major rival for the Hittites until the former was subjugated and integrated into the Hittite kingdom.

The few written documents referring to Arzawa come from Hittite sources, which is not only an incomplete point of view but also a biased one. Although recent philological, geographical and archaeological works allow different interpretations of the data obtained from the texts.

Along with new data from archaeological and geographical studies, I will re-examine the Hittite texts, especially the diplomatic language in the treaties, to provide a comprehensive account of the evolution of the relations between Hatti and Arzawa, and how these two political identities interacted, impacted and confronted each other, in order to maintain a power status in the region.

Çiğdem Maner (Koç University, Türkiye)

KK'94 in Konya Ereğli: The (Re)-Discovery of Hupisna?

A small scale and very short rescue excavation in Konya Ereğli was conducted in 1994 by the local archaeology museum. This excavation is generally known as “Roma Hamamı” kazısı (Roman baths excavation) or KK'94 (Kurtarma Kazısı 1994=Rescue Excavation 1994) and the results have never been published. An underground car garage was going to be built in the center of the city, close to the Rüstempaşa Kervansarayı. During the construction works pottery and building remains occurred, which had initiated this rescue excavation.

During the KEYAR survey project, which was conducted from 2013-2021 in Ereğli and neighboring regions, I had the opportunity to work in the depots of the museum, which led to the (re)-discovery of this forgotten excavation and its pottery in 2021. The pottery includes important diagnostic pieces dating to the Old Assyrian Trading Colony, Hittite, Iron Age, Byzantine and Seljuk Periods. Further investigation in 2021 revealed that a large höyük is located in the center of the city, which is covered by modern Ereğli.

Garstang and Gurney had argued that Hupisna is located at Ereğli Karahöyük, and I had argued a few years ago in an article that Hupisna might be located at Tont Kalesi (ancient Heraclea and or Kybistra according to Belke and Reste), North of İvriz and not far away from Ereğli. However the discovery of this important pottery and also settlement mound, indicates

very likely the re-discovery of Hupisna and its location at Ereğli. This is also supported by a new discovery of a part of an inscribed stele in Hieroglyphic-Luwian in Ereğli in Spring 2022, which mentions Hupisna.

In this presentation I will introduce KK'94 and its importance for the identification of Konya Ereğli with Hupisna. Furthermore I will elaborate on the newly discovered inscription.

Kimiyoshi Matsumura (Japanese Institute of Anatolian Archeology, Japan)

Mark Weeden (University College London, UK)

Recent Results from the Büklükale Excavations

Since 2009 the excavation at Büklükale is in progress. Recent works at Büklükale indicate a close relationship with the Hittite Royal Family. Especially it is quite important that besides 7 fragments of Hittite tablets, eight fragments of Hurrian tablets and now two bilingual tablets were found. Accordingly, after Boğazköy, Ortaköy and Kayalıpınar, Büklükale is the fourth site in Anatolia where Hurrian tablets were found. Even within this small number of Hurrian tablets the variety is striking. From earlier years small fragments of Hurrian ritual and religious texts have been found at Büklükale, which might date to different periods. In 2023 two tablets were found, one containing a 64-line Hurrian prayer to Teššub and other gods with a Hittite introduction concerning the location of the prayer's performance. Another contains some paragraphs in irregular Hittite language and other Hurrian sections, using sign-forms that are unusual for Hittite-trained scribes. Both of these tablets are examples of the use of Hurrian language in action and performance at a particular time in the history of the Hittite state. The finds show that Büklükale must have been an important city with an international profile, which should be known from the historical record.

H.Craig Melchert (California University, USA)

Hittite *nekku*

There is no consensus on the meaning of the Hittite function word *nekku*. Some regard it as the functional equivalent of Latin *nōnne*, marking a negative rhetorical question that expects a positive answer (e.g., Siegelová 1971: 9, Kloekhorst 2008: 601). Hoffner-Melchert (2008: 345–7) proposed a weaker negator that merely suggests a positive response. Others have treated it as a question particle (e.g., Singer 2002: 35, Daues-Rieken 2018: 339). A reexamination of the example in the Prayer of Kantuzzili (KUB 30.10 Vo 11) affirms the first interpretation.

References

Daues, Alexandra, and Elisabeth Rieken. 2018. *Das persönlich Gebet bei den Hethitern* (StBoT 63). Wiesbaden: Harrassowitz.

Hoffner, Harry A. Jr., and H. Craig Melchert. 2008. *A Grammar of the Hittite Language*. Part I: *Reference Grammar*. Winona Lake: Eisenbrauns.

Kloekhorst, Alwin. 2008. *Etymological Dictionary of the Hittite Inherited Lexicon*. Leiden – Boston: Brill.

Siegelová, Jana. 1971. *Appu-Märchen und Hedammu-Mythus* (StBoT 14). Wiesbaden: Harrassowitz.

Singer, Itamar. 2002. *Hittite Prayers* (WAW 11). Atlanta: Society of Biblical Literature.

Patrick Maxime Michel (Lausanne University, Switzerland)

Hittite Drinking Vessel from Iconography to Etymology

Texts in Hittite cuneiform attest a great quantity of terracotta or metal vases used in rituals. Among these paraphernalia, we find a BIBRU vase written with the logogram HÚL.

This vase was used, among other things, in rituals to "drink the god", DINGIR eku- while it never appears with the verb (i)špant- "to make a libation". In this contribution, I would like to explore various etymological possibilities to explain the name of this vase while in hittitological dictionaries the term is considered an akkadogram.

Maria Molina (Tel Aviv University, Israel)

Second Position Particles in Hittite Letters and Instructions

This presentation is based on research conducted between 2014 and 2018 as part of a doctoral dissertation [1] investigating the word order in Hittite. One of the focal points was an in-depth examination of the Hittite focusing particles *-ma*, *-ya*, and *-pat*, with particular attention to their positions within Hittite clauses, and the semantic roles they play. Here, we present the key findings and insights gained from this exploration of Hittite syntax and semantics [2, 3].

Traditionally [4, 5, 6], Hittite particles *-ma* and *-ya* were recognized as second-position clitics, while *-pat* was thought to possess a more flexible distribution. Our examination revises this view, validating that *-pat*, similarly to *-ma* and *-ya*, consistently occupies the second position, even when internally located within a phrase (see, e.g., Ex. 4 compared to 5, as well as Ex. 8). Key to this discussion is the finding that these clitics require a preceding pause or barrier to their host word, that is called 'phase' in terms of the research, which shows a typical behaviour as second-position clitics. We demonstrate that *-pat* does not calculate its position from the clause's left boundary, but rather from phase boundaries, giving us a more nuanced understanding of its syntax.

In terms of semantic implications, it's shown that *-pat* marks identification foci, rather than informational ones, and typically indicates a confirmation (verum) focus (Exx. 6-7, 9). Quantitative counts have unveiled two statistical peaks for focus marked by *-pat*, seen in the first and immediately preverbal positions of the clause structure. This observation aligns with the hypothesis of two preferred positions for focus in a Hittite sentence. Focusing *-ma* is

shown to mark parallel (Ex. 2) as well as contrastive (Ex. 3) foci, and, together with additive -ya, even in the middle of the clause occupy the second position (Exx. 1, 2, 3).

These findings contribute to our understanding of the syntax and semantics of Hittite language, and the discussion aims to further elucidate these results and their linguistic implications.

Examples:

1. NH/NS (CTH 106.A.1) Bo 86/299 obv. ii 54-55

^{MD}LAMMA-aš=ma=mu apēdani=ya mēḫuni šer akta

2. MH (CTH 186) HKM 25 obv. 6–8

LÚ.KÚR=wa pangarit išpandaz kuwapi 6 ME LÚ.KÚR kuwapi=ma 4 ME LÚ.KÚR iattari

3. MH (CTH 190) HKM 72 obv. 9–11

n=ašta ^{Giš}murta tuel=ma karaššandu(š) karšten

4. MH/MS (CTH 199) ABoT 1.65 rev. 9'-10'

ABU-KA=wa=mu=ššan EGIR-an=pat kittari

5. MH/MS (CTH 199) ABoT 1.65 rev. 14'

nu=wa=mu=kan EGIR-an kittari

6. NH/NS (CTH 255) KUB 26.1 A iv 12

našma=aš kuništaialliš=pat kuiški

7. NH/NS (CTH 181) KUB 14.3 ii 28

apāš=ma nūwa=pat mem[išket ...]

8. NH/NS (CTH 192) KUB 19.23 rev. 11'

annalaza=pat=kan kattan piddaešker

NH/NS (CTH 192) KUB 19.23 rev. 12'

EN-YA=pat kuwapi URU Ankuwa ištarkit apūš=ma=kan apiya [...] karū ārrūša pāer

9. NH/NS (CTH 186) KBo 18.48 rev. 7

[...] tuel LÚ.KÚR-aš UL=pat kuitki arḫa

References

1. M. Molina. 2019. Word order in Hittite. *PhD Thesis*. Moscow: Institute of Linguistics of the Russian Academy of Sciences.
2. A. Sideltsev, M. Molina. 2015. Enclitic -(m)a 'but', clause architecture and the prosody of focus in Hittite // *Indogermanische Forschungen*, Bd. 120: 209–254.
3. M. Molina. 2017. Identificational foci in Hittite marked by =pat. // 50th Meeting of Societas Linguistica Europea (SLE 2017), 10–13 September 2017, Zurich.
4. Hart, G.R. 1971. The Hittite particle -pat // *Trans Phil Society* 70–1: 94–162.
5. Goedegebuure, P. 2013. Hittite Noun Phrases in Focus // S.W. Jamison, H.C. Melchert & B. Vine (eds.), *Proceedings of the 24th Annual UCLA Indo-European Conference*: 27–45.
6. Goedegebuure, P. 2014. The use of demonstratives in Hittite: deixis, reference and focus (StBoT 55). Wiesbaden.

Alice Mouton (French National Centre for Scientific Research, France)

Eating or not Eating Consecrated Food: Some Dietary Practices in Hittite Religious Texts

In Hittite religious texts, many references to human consumption or, on the contrary, to prohibiting human consumption of sacrificial food are made, but they have not yet been studied as such. In this paper, I will endeavor to fill this gap by gathering the data for the first time. I will also study them in context in order to better understand the underlying mechanism of human consumption of consecrated food in Hittite Anatolia.

Leyla Murat Karakurt (Ankara University, Türkiye)

Aygül Süel (Hitit University, Türkiye)

Ortaköy-Şapinuva Arşivinden Bir ^{LÚ}AZU Ritüeli

Hititlerin başkenti *Boğazköy-Hattuşa* ve *Ortaköy-Şapinuva* arşivlerinde Hititçe ve Hurrice yazılmış İtkalzi-, İtgahi- gibi arınma ritüelleri yanında ^{MUNUS/LÚ}AZU tarafından icra edilen Kizzuvatna kökenli ritüeller de ele geçmiştir. Tanrıları için büyük bir titizlikle düzenlenen ritüellerin ilk şartı bedensel ve ruhsal olarak arınmaktır. Çünkü arınma insanların tanrılar tarafından cezalandırılmamaları için ilk şarttır.

Hititler hayatlarını şekillendiren teokratik bir inanç sistemine sahip olduklarından kaderlerini tanrıların yönettiğini ve yaşamları süresince başlarına gelen her türlü olayın onlar tarafından verildiğini düşünmüşlerdir. Büyü, lanet, beddua, cinayet, yalandan yemin etme, kötü dil, kirletilmiş gıdalardan yeme gibi eylemler sonucunda ortaya çıkan büyüsel kirlilik tanrıları kızdırmakta ve öfkelenmekteydi. Yani, tanrıda oluşan öfke ve kinin nedeni büyüsel kirlenmeydi. Bu büyüsel kirlilik, tanrıların ülke, kent veya tapınağı terk etmesi, ordunun başarısızlığı, hasadın verimsizliği, salgın, aile içinde geçimsizlik ve çeşitli bedensel ve ruhsal

hastalık, gibi kötü istenmeyen durumlarla karşılaşılmasına neden olmuştur. Büyüsel kirlilik nedeniyle oluşan kötü durumlardan ise arınma ritüelleri düzenleyerek kurtulmaya çalışmışlardır. Dolayısıyla tanrıyı çağırma ritüelleri, kızgın tanrıyı öfke ve kinden kurtarmak için yapılan bir “arınma/arındırma ritüeli özelliği de taşımaktadır. Tanrıları hiddet, öfke ve kinden arındırmak için çeşitli büyü yöntemleri kullanılmaktadır. Bu ritüellerde genel olarak benzer uygulamalar bulunmaktadır. Ritüelin içeriğine göre bazı farklılıklar olsa da genelde ritüellerde aynı büyü malzemeleri kullanılmaktadır. Tanrılar sadece kurban malzemeleri ile cazip hale getirilen yollarla değil, herhangi bir yol kullanmadan çekme malzemeleri aracılığı ile de çağırılmaktadır. Ritüellerde tanrılar kendilerini memnun eden, rahatlatan, parlatan ve cezbeden çeşitli kurban malzemeleri -ekmek, yağ, bal, güzel kokulu yemekler ve çeşitli içecekler- ile çağırılmaktadır. Ritüeli icra eden tanrıları gelmeleri için dua ve yalvarma ile de ikna etmeye çalışılmaktadır. Tanrılara yalvarılırken, onları çağırma gerekçeleri de özellikle vurgulanmaktadır.

Bu çalışmada, Ortaköy-Şapinuva’da keşfedilen tanrıları çağırma, tanrıları (ruhunu) ve kurban sahibini (ruhunu) arındırma, aydınlatma ve hoşnut etme amacıyla ^{LÜ}AZU tarafından icra edilen Or.90/1457+Or.90/1506 no’lu ritüelin transliterasyon ve tercümesi yapılacak ve söz konusu ritüel Boğazköy-Hattuşa’dan (birebir aynısı olmasa da) benzer örneklerle birlikte değerlendirilecektir.

Andreas Müller-Karpe (Marburg University, Germany)

Hittite Bullae from Kayalıpınar-Samuha

One of the most important discoveries of the excavations at Kayalıpınar-Samuha is an archive of sealed clay bullae. The total number of bullae excavated in Building D is around 1160, making it the second largest such find complex after the Nişantepe archive in Boğazköy (3401 bullae). The finds were concentrated in particular in the central area of the east wing of building D. The bullae belonged to an archive with wooden tablets, which will originally have been located on the upper floor of the complex. The sealed clay bullae were originally attached to the documents with strings, of which ash remains could still be observed immediately next to the bullae during the excavation. However, it was not possible to make any statements about the size or format of the wooden tablets. The total number of royal seals amounts to 114 and thus reaches a share of 9.8% of all bullae recovered from Building D. Apart from a Middle Hittite anonymous Tawananna seal, a partial imprint of a seal of Muwatalli II and a bulla of Mursili III (Urhi-Tešup) were found. The vast majority of the royal seals date from the reigns of Hattusili III and Puduhepa (53 copies) and their son and successor Tuthaliya IV (54 copies). Only one piece shows the hieroglyphic name of Suppiluliuma. Hattusili is represented alone in 28 impressions, and together with his wife Puduhepa in 18. Six bullae show Puduhepa alone, one has a joint seal with her son Tuthaliya. In view of the strong dominance of seals of only these two generations of rulers (94%), one gets the impression that the archive may have been established only with the accession of Hattusili. The few earlier documents could have been transferred from an older archive to the new one. Even among the imprints of official seals, there are only a few that

can be clearly dated to the Middle Hittite or early Imperial Period on the basis of stylistic peculiarities. In the final phase of the Imperial Era, the time of Arnuwanda II and Suppiluliuma II, Samuha probably lost importance or was no longer so important for the Great King ruling in Hattusa.

İrem Şükran Nogay (UK)

III. Hattuşili Döneminde Yapılan Diplomatik Evlilikler

Ön Asya'da yapılan diplomatik evlilikler, krallığın topraklarına yeni katılan halkları entegre etmek ya da eşit güçler arasındaki bağları kuvvetlendirmek amacı ile yapılırdı. Başarılı bir evlilik savaştan çok daha etkin sonuçlar doğurmaktaydı. Bu sebeple III. Hattuşili döneminde, gerek vassal krallıklar ile gerekse çağdaş krallıklar ile evliliklerin siyasi ilişkilerde etkin bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Vassal krallıklar ile yapılan evlilikler arasında, III. Hattuşili'nin kızı Gaşsulawiya Amurru kralı Benteşina ile, oğlu Nerikkaili ise Benteşina'nın kızı ile, İşuwa Ülkesi kralı Ališarruma ile kızı Kiluşhepa evlenmiştir. Çağdaş krallıklar arasında ise Mısır kralı II. Ramses ile iki kızı, IV. Tuthaliya ile Babilli bir prenses ile evlenmiştir.

Öznur Otlu (Ankara University, Türkiye)

Hitit Çekirdek Bölgesindeki Kültürel Bağlantılarıyla Eskiyapar

Hitit çekirdek bölgesi İç Anadolu ve de Orta Karadeniz Bölgesi'nde, Kızılırmak /Maraşantiya ana hattı boyunca bulunmaktadır. Hitit Krallığının merkezi ya da çekirdek bölgesi Orta Anadolu'nun iç kesimidir. İç çekirdek bölge tanımını Eskiyapar, Boğazköy, Alaca Höyük, Ortaköy ve Maşa Höyük yer aldığı bölgeyle sınırlayabiliriz. Eskiyapar Höyük, Çorum Sungurlu-Alaca yolu üzerinde Alaca-Hüseyinabad Ovası'nda, Alaca'nın 5 km batısındaki, kara yolunun güneyinde yer almaktadır. Çevresindeki üç önemli merkeze hâkim bir yerde kavşak noktasındadır: Boğazköy'e 20,7 km, Alaca Höyük'e 10,5 km ve Ortaköy'e 42 km uzaklıktadır. Bölgede batıdan doğuya doğru uzanan bereketli Hüseyinabad Ovası, günümüzdeki yerleşimler için de uygun yaşam koşullarına sahiptir. Eskiyapar Höyük'ün konumu itibari ile her dönemde kayda değer bir yerleşim merkezi olduğu, Eski Tunç Çağı'ndan itibaren bölgedeki diğer arkeolojik merkezlerle ve bölgelerarası iletişim kurduğu görülmektedir. Bunu gösteren hem arkeolojik hem de filolojik veriler mevcuttur. M.Ö. 3. Binyılda Eskiyapar kentinde görülen bu zenginlik ve önem Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda da devam etmiş olmalıdır. Kentteki bu zenginliğin ve gelişmişliğin devamlılığını, sonraki Eski Hitit ve Orta Hitit Dönemlerine ait özgün buluntularda görülmektedir. Eskiyapar'da 1968 yılında başlayan ve üç dönem içinde devam eden kazılar, Eski Hitit ve Orta Hitit Dönemi'nde ekonomik ve kültürel ilişkilerine bakıldığında yoğun olarak Boğazköy, Alaca Höyük, Maşat Höyük ve Ortaköy yerleşim yerleri ile mimari, seramik ve diğer arkeolojik bulgulara dayandırılan kültürel bağlarını en iyi şekilde göstermiştir. Özellikle Hitit Çağı'nda Eskiyapar Başkent Boğazköy'e lojistik ve ekonomik destek veren büyük ölçekli bir Hitit kentidir. Ayrıca

bu dönem çalışmalarında çekirdek bölgede olduğu kadar çevre bölgelerdeki diğer yerleşimlere de tanımlayıcı ve tamamlayıcı nitelikte arkeolojik katkılar sağlamaktadır.

Özlem Oyman Girginer (Çukurova University, Türkiye)

K. Serdar Girginer (Çukurova University, Türkiye)

Son Gelişmeler Işığında Çukurova'da Hitit Varlığı

MÖ II. binde oldukça dinamik bir yapıya sahip olan Anadolu'nun ortasında büyük bir imparatorluk kuran Hititlerin kuruluşundan itibaren Kuzey Suriye ve Mezopotamya'ya olan ilgisi bilinmektedir. Bu dönemde Kizzuwatna ismiyle karşımıza çıkan Çukurova Bölgesi, Hatti ülkesi ve Suriye arasındaki ulaşımı sağlayan stratejik öneme sahip bir konumda yer aldığından bölgenin güvenliği ve kontrolünü sağlayabilmek Hititler için her zaman önemli olmuştur. Çukurova Bölgesi'nde Hitit etkileri'nin Eski ve Orta Hitit Dönemi'ne karşılık gelen ve bölgede GTÇ I (MÖ 1650-1450) olarak adlandırılan dönemde görülmeye başladığı bilinmektedir. Burada sadece siyasi bir etkileşim değil, dini ve kültürel etkinin sosyal yaşama yansıdığı bir etki söz konusudur. İmparatorluk döneminde de artarak devam eden etkileşimlerin kanıtlarını bölgedeki arkeolojik bulgular ortaya koymaktadır.

Bu bildiriye Orta Anadolu ve Çukurova Bölgesi arasındaki doğal geçitler üzerinde yer alan Porsuk ve Kilise Tepe yerleşimleriyle, Çukurova Bölgesi'nde bulunan Gözlükule, Yumuktepe, Kinet Höyük, Soli, Tepebağ Höyük, Sirkeli Höyük ve Tatarlı Höyük gibi yerleşimlerde son yıllarda yapılan çalışmalarda Hitit etkili buluntular ve bu buluntuların bölge arkeolojisine ve dolayısıyla iki bölge arasındaki ilişkiler üzerine katkıları ele alınacaktır.

Ali Özcan (Yalova University, Türkiye)

A. Nejat Bilgen (Dumlupınar University, Türkiye)

Seyitömer Höyük Orta Tunç Çağı Altın Eserleri

Bu bildiriye Seyitömer Höyük kurtarma kazılarında ele geçmiş altın eserler konu edilmektedir. Seyitömer Höyük, Kütahya il merkezinin yaklaşık 25 km. kuzeybatısındadır. Seyitömer Höyük'te 1989-2022 yılları arasında kurtarma kazıları gerçekleştirilmiştir. Seyitömer Höyük kazılarında, Erken Tunç Çağı'ndan başlayan yerleşimin Roma Dönemine kadar devam ettiği tespit edilmiştir. Seyitömer Höyük'te Orta Tunç Çağı'na tarihlenen tabakalarında altın bilezik, küpe ve takı parçalarından oluşan ziynet eşyaları ele geçmiştir. Eski Anadolu tarihinde yaklaşık M.Ö. 1974-1719 tarihleri arasındaki zaman dilimi, Asur Ticaret Kolonileri Dönemi olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu dönemde, Anadolu ile Mezopotamya'da ticaret kolonileri kurulmuştur. Uluslararası ticarete kalay, gümüş ve altının önemli yeri bulunduğu dair çok sayıda yazılı kayıt bulunmaktadır. Anadolu'da ticarete konu olan altınların nereden temin edildiği sorusu sıklıkla akla gelmiştir. Günümüze kadar Asur Ticaret Dönemi, Anadolu ticaretinde kullanılan altınların kaynağının neresi olduğuna dair sorular cevaplanamamıştır. Seyitömer Höyük 2010 yılı kazı çalışmaları, Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'nde kullanılan altınların Anadolu'nun hangi bölgesinden temin edilmiş

olabileceğine dair ipuçları sunmaktadır. Bildiride Anadolu'da Asur Ticaret Kolonileri Döneminde kullanılan altınların kaynağı konusunda görüşlere yer verilmiştir.

Burcu Özer Bulut (İstanbul University, Türkiye)

Hitit Arşivinde İnsan Tasvirleri

Hitit arşivinde canlı ve cansız varlıklar farklı malzemelerle ve çeşitli amaçlarla tasvir edilmiştir. Çoğunlukla dini uygulamalarda kullanılan bu tasvirlerin büyük bir kısmını çiviyazılı metinlerde insan, hayvan ve tanrı tasviri olarak görmek mümkündür. Farklı kültürlerden kelime aktarımı ile oluşan anlam zenginliği kendini arşivlerde, şahıs isimlerinden obje isimlerine kadar her alanda göstermektedir. Bu doğrultuda kilden yapılan insan ve tanrı tasvirleri için birden fazla kelime kullanıldığı görülür. Tasvir, kopya, figür, heykel anlamında kullanılan kelimelerin çeşitliliği, bu kelimelerin her birine özgü anlamların ve kullanım amaçlarının bulunduğu işaret etmektedir.

Bu çalışmada insan tasvirlerini ifade etmek için kullanılan bir grup kelime ele alınacak ve hangi metinlerinde nasıl kullanıldığı irdelenecektir. Böylece insan tasvirini ifade etmek için kullanılan kelimeler çiviyazılı metinler aracılığıyla ortaya konmaya çalışılacaktır.

Tolga Pelvanoğlu (İstanbul University, Türkiye)

Politische Karriere eines hethitischen Fürsten: Halpašulupi

Halpašulupi ist ein Name, der sowohl in Keilschrift dokumenten als auch in anatonischen Hieroglyphendokumenten vorkommt. Er ist einer von Mursilis Söhnen. Doch die Identität seiner Mutter ist umstritten. Halpašulupi diente zunächst als GAL.KUŠ₇ in der hethitischen Staatsorganisation. Es ist dokumentiert, dass er in den späteren Jahren seiner Karriere als König von Išuwa diente. In dieser Studie wird Halpašulupis politische Karriere diskutiert, seine Position in der Dynastie anhand aktueller Informationen bewertet und seine Hierarchie in der hethitischen Staatsorganisation diskutiert.

Pınar Perçin Gerçek (Ankara Hacı Bayram Veli University, Türkiye)

Disiplinler Arası Bir Çalışma: Ortaköy-Şapinuva'daki İnsan-Hayvan İlişkilerinin Tasvir Sanatı ve Yazılı Belgelere Yansımaları

Bir dönem Hitit İmparatorluğu'na başkentlik yapmış olan Ortaköy-Şapinuva, ele geçen arkeolojik ve filolojik verileri ile dönemin aydınlatılmasında kilit bir merkez niteliğindedir. Buluntu çeşitliliği ile en doğru sonuçlara erişim imkânı sunan Ortaköy-Şapinuva Hitit kentinin Tepelerarası Bölgesi G Alanı'nda yer alan İşlik I'de yapılan zooarkeoloji çalışma sonuçları ile bölge insanların beslenme ekonomisi açıklanmıştır. Ayrıca insan-hayvan arasındaki kesintisiz ilişkiyi açıklamak amacıyla dönemin yazılı belgeleri ile zooarkeoloji çalışma sonuçları arasında çeşitli bağlantılar kurulmuştur. Söz konusu verilerin yanında,

Ortaköy-Şapinuva kazılarında ele geçen kalıplar, kabartmalı kaplar, mühür ve mühür baskılarında betimlenen hayvan tasvirleri de çalışmaya dahil edilerek bildiri kapsamında incelenecektir. Arkeoloji çalışmalarının nitelik açısından yeterli düzeyde olabilmesi, tamamlayıcı çalışmaların benzersiz kombinasyonu ile mümkündür. Bu bağlamda, bildirinin ana amaçlarından biri olan disiplinler arası çalışmanın önemi sunum boyunca çeşitli örnekler ile açıklanacak ve sonuçlar değerlendirilecektir.

Claudia Posani (Italy)

Marta Pallavidini (Freie University, Germany)

Rethinking the “Proclamation” of Telipinu Between Narratology and Law.

The paper offers a reconsideration of the so-called “Proclamation” of Telipinu focusing on the various purposes of the text. Far from questioning on the terminology used by scholars to classify its textual typology, which is (at least partially) conventional, the presentation aims to highlight some distinctive features of this document.

In particular, the rules for the accession to the throne seem to be embedded in a literarily fashioned text. As is well known, the prescriptive section is preceded by a “historical” introduction. This part turns out to be extremely rich and sophisticated at a narratological level. In addition, narratological correspondences between the two parts of the text can be found. These features lead us to wonder if the whole document might have had specific purposes beyond those related to the regulation of the accession to the throne. Moreover, the “Proclamation” of Telipinu presents specificities also in terms of lawmaking process. Thus, the analysis of the text offers the chance to better explore how the king could issue a law/regulation, whether other instances were involved in the process and how, and what was the process of lawmaking in this specific case.

The overall analysis of narratological and legal aspects of the text aims to stress the peculiarity of the “Proclamation” of Telipinu and the unitariness of its sections in light of its general purposes.

Laura Puértolas Rubio (Barcelona University, Spain)

Local Traditions and Cultural Influences in Hittite Ritual Texts about Witchcraft

The corpus of Hittite ritual texts about witchcraft, as many other Hittite religious texts, presents a high degree of cultural diversity reflecting the different traditions attested within the Hittite territory. According to their cultural origin, the texts included in this corpus can be separated in three sub-corpora: the central Anatolian Hittite-Luwian-Hattic corpus, the Syro-Kizzuwatnean corpus, and the Arzawan corpus.

The aim of this contribution is to examine a representative selection of texts coming from these three sub-corpora in order to answer the following questions: Do the inhabitants of the different cultural areas within the Hittite kingdom conceive witchcraft in the same way? Are

there any relevant differences in these three sub-corpora with regard to the practice of witchcraft?

This contextual and comparative analysis will highlight not only the most common beliefs about witchcraft, probably shared by the majority of the inhabitants of the Hittite kingdom, but more importantly, the specificities of various local traditions.

Florian Réveilhac (Marburg University, Germany)

Here comes the Sun? The Sun-god's Name in First Millennium Southern Anatolia

Bronze Age Anatolia worshipped several solar deities, who generally occupy a prominent place in 2nd millennium pantheons (see, for example, Yoshida 1996; Steitler 2017). Among these deities, the Luwian Sun-god Tiwad, in particular, continues to appear in Anatolian hieroglyphic texts and in Luwian personal onomastics. We would therefore expect to find its equivalent in the other Luwic worlds of the first millennium, either in the alphabetic Anatolian corpora (Lycian, Carian, Pisidian, Sidetic) or in the indigenous anthroponymy, which continued to be used until the Imperial Roman period. Indeed, such continuity characterises the most important deities in the Luwic pantheon, such as the name of the Storm-god (Luw. /Tarhunt-/), attested not only in the Lycian (*Trqqñt(i)-*) and Carian (*Trquδ-*) corpora, but also through countless theophoric names in these same corpora and, above all, in Greek documentation from southern Anatolia (Ταρκονδ°, Τρακονδ°, Τροκονδ° etc.). However, it should be noted that the name Tiwad (or its equivalent in other Luwic languages) is absent both as a theonym and as an onomastic base, which is absolutely remarkable. Even if we cannot rule out the effects of *interpretatio Graeca* in certain places, where the Sun-god may have been associated with Helios (see cults to Helios in Lycia in Frei 1990, 1797-1798), this is not sufficient to explain the absence of the divine name in the anthroponymy.

This contribution therefore aims at exploring Anatolian onomastics of the first millennium in search of the name of the Sun-god, whose designation may have changed. It will then be proposed to compare first millennium personal names with the base /wanda-/, attested in names from the 2nd millennium (e.g. *Wanda-piya-* vs. Ουανδαπις). Now this base is itself to be related to CLuw. *wandani(ya)-* “radiant, glowing, hot” (used as an epithet of celestial bodies), to HLuw. ((“)FLAMMAE(?).SOL”)*wa/i-tú-la-si* “of radiance”, used to designate the Sun-god (TELL AHMAR 2, § 6; Hawkins 2000, 229) and to Hitt. *wandā(i)-^(mi)* “to be hot” (Rieken et al. 2022). It will then be suggested that the epithet “radiant, hot” has eventually replaced the theonym in several Luwic areas, in a quite trivial process.

Bibliographical references

Frei 1990: P. Frei, “Die Götterkulte Lykiens in der Kaiserzeit”, in W. Haase and H. Temporini (eds.), *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, Teil II: *Principat*, Bd. 18.3, Berlin/New York, 1990, 1729-1864.

Hawkins 2000: J. D. Hawkins, *Corpus of Hieroglyphic Inscriptions*, Vol. 1: *Inscriptions of the Iron Age*, Berlin/New York, 2000.

Rieken et al. 2022: E. Rieken, D. Sasseville and A. Opfermann, “Luwian *wandani(ya)*- (eDiAna-ID 1855)”, in *eDiAna* (URL: <https://www.ediana.gwi.uni-muenchen.de/dictionary.php?lemma=1855>), last visited on 05/06/2023.

Steitler 2017: C. Steitler, *The Solar Deities of Bronze Age Anatolia: Studies in Texts of the Early Hittite Kingdom*, Wiesbaden, 2017.

Yoshida 1996: D. Yoshida, *Untersuchungen zu den Sonnengottheiten bei den Hethitern: Schwurgötterliste, helfende Gottheit, Feste*, Heidelberg, 1996.

Esma Reyhan (Ankara Hacı Bayram Veli University, Türkiye)

Aygül Süel (Hitit University, Türkiye)

Şapinuva’da Yazmanlar

1990 yılından itibaren kazısı devam eden Ortaköy/Şapinuva’da yaklaşık 4500 tablet ve tablet fragmanı ele geçmiştir. Ülkenin yönetimine dair çeşitli konuları içeren kraliyet arşivinin büyük bir kısmını mektuplar oluşturmaktadır. Bazı tabletlerde iki çizgi çekilerek ikinci bir mektup yazılmıştır. Şapinuva mektuplarını “Büyük kral (majeste) mektupları, kraliçe mektupları, görevliden büyük krala gönderilen mektuplar, görevlilerin birbirlerine gönderdikleri mektuplar ile kırık olduğu için göndereni ve alıcısı belli olmayan mektuplar” olarak sınıflamak mümkündür. Bu mektupların giriş kısmı belirli bir şemaya göre hazırlanmıştır. Gönderen ve alıcının Büyük Kral (Majeste) olması durumunda büyük kralın adı daima önce yazılmakta, aynı rütbeliler arasında mektubu yazan kişinin durumu belirleyici olmakta, majestenin birden fazla kişiye hitap ettiği mektuplarda ise hiyerarşinin gözetildiği dikkati çekmektedir.

Şapinuva arşivinde büyük krala hitaben yazılmış ancak başı kırık olması nedeniyle ismi okunamayan bir görevli mektubuna çift çizgi çekilerek ikinci bir mektup yazılmıştır. İkinci mektubun katiplerin başı (GAL DUB.SAR^{MEŞ})’nın “sevgili oğullarım” diye hitap ettiği kişilere gönderildiği ve Şapinuva’da bir katipler grubunun bulunduğu anlaşılmaktadır.

Bu konuşmadaa, söz konusu mektupta yer alan şahıs isimleri incelenecek, katiplik mesleğinin Hitit siyasi-sosyal yapısı içindeki önemi üzerinde durulacak ve Şapinuva kazılarında ele geçen katip mühürleri incelenecektir.

Mona Saba (İstanbul University, Türkiye)

Oluz Höyük In The Hittite Period (Amasya, North-Central Anatolia)

Some archaeological findings dating to the second millennium BC revealed during the Oluz Höyük excavations show that important inhabitation took place in this important settlement before the Iron Age. Some sherds recovered in a mixed form without being bound to any architectural layer most probably belong to the Middle Bronze Age I-II, that is, to the Assyrian Trade Colonies Period. Almost all of the pottery belonging to this period was crafted on a potter's wheel. The pottery in question, which has a well-sifted clean paste, is tempered

with fine minerals and very fine plants. The surface colors of the pottery, which are generally well or moderately burnished, range from light orange to dark red. Although not all vessels were recovered, the red slipped and very high quality rim and body fragments, priorly encountered especially in Kültepe and İkiztepe, indicate that Oluz Höyük was also inhabited during the Assyrian Trade Colonies Period. A bull-headed ring-shaped cult vessel can be dated to the Assyrian Trade Colonies Period and the transition to the Early Hittite Period.

Architectural findings, sherds and small finds dating to the Hittite Great Kingdom Period were found in the 9th and 8th layers of Trench B of Oluz Höyük. The remains of a rectangular-planned building with a stone foundation and mudbrick walls uncovered in the 8th Architectural Layer is the only architectural find belonging to the Hittite Period. Numerous fast-wheel shaped pottery and bottle fragments obtained from the interior excavations in the filling soil of the eastern part of the building, which was severely damaged due to slope erosion, enabled the building and this architectural layer to be dated to the Late Bronze Age, which coincides with the Hittite Great Kingdom Period. Apart from numerous pottery sherds, a stone seal and a bronze sickle stand out as findings of the Hittite Great Kingdom Period.

David Sasseville (Marburg University, Germany)

Kaskean - A new recorded language in the archives of Ḫattuša?

The present paper aims at presenting an already published Hittite cuneiform tablet originating in the Great Temple of the Lower City at Ḫattuša, which preserves over 60 fragmentary lines of an unidentified language. Combining both a philological and a linguistic approach on the material, it will be argued that this 8th recorded language in the archives of Ḫattuša is the Kaskean language. Even though the meanings of its lexemes are so far unknown, a morphological approach identifying prefixes, suffixes and lexical bases and revealing the agglutinative nature of the language is attainable. Further, this data will be compared with the results that Einar von Schuler (1965, *Die Kaškäer*) obtained in his linguistic chapter on the Kaskean language, which was based solely on toponyms and onomastics found in Hittite texts, and his results will be reassessed in face of actual common nouns in the language proper.

Letizia Savino (Mainz University, Germany)

Healing Ophthalmological Diseases in Ḫattuša. New Translations from CTH 809 (Akkadian prescriptions against eye-diseases - CTH 809)

CTH 809 consists, to date, of seventeen Akkadian fragments dealing with ophthalmological medical matters, grouped by HPM as belonging to seven different probable original texts. Of all these fragments, only three have so far been edited and commented on point by point, while of the others only a few non-systematic mentions and brief annotations have been provided. The aim of this paper will be to provide an overview of these fragments, together

with their edition, and a commentary on their palaeography in particular. The question of their provenance and the nature of the original tablets to which these fragments belonged is also investigated.

Daniel Schwemer (Würzburg University, Germany)

The Thesaurus Linguarum Hethaeorum digitalis (TLHdig). A New Tool on the HPM Platform

An interdisciplinary team at the University of Würzburg, the University of Mainz, the University of Marburg, and the Mainz Academy of Sciences and Literature has developed over the past three years a new Hittitological research tool on the Hethitologie-Portal Mainz (HPM). This new tool is called Thesaurus Linguarum Hethaeorum digitalis (TLHdig) and will give access to digital transliterations of all published texts from Hittite tablet assemblies. Moreover, TLHdig is conceived as a community tool that will users not only allow to search and retrieve texts, but also to submit new transliterations of texts that they are publishing. Thus all TLHdig users can also become TLHdig creators. The creator interface of TLHdig is enabled by a digital infrastructure that ensures standard compliance and supports a network of redactors. A beta version of TLHdig will be presented before its release in 2024.

Sezer Seçer Fidan (Türkiye)

Hitit Yazılı Kaynaklardındaki Nehirlerin Kutsallığı Üzerine Güncel Bir Değerlendirme

Nehirlerin kutsallığı ve buna bağlı olarak Nehir Tanrıları konusu, daha evvel nispeten yüzeysel ve dar alanda ele alınmış olmaları ve çivi yazılı metinlerde yer alan bazı çelişkili ya da eksik tanımlamalardan dolayı çalışılması oldukça zor bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada bu çalışmayla Nehir Tanrıları ile ilişkili olan tüm metin grupları incelenmiş, böylece Nehir Tanrıları ile ilişkili tanımlamalar ve anlatımların hem dönemlere göre hem de adlarının geçtiği tablet konularına göre gösterdikleri değişimler gözlenebilmiştir. Böylece amaçlanan Nehir Tanrılarına ve tabii ki buna bağlı olarak nehirlerin kutsallıklarına vurgu yapmak ve daha evvel gerçekleştirilmiş olan çalışmalar sırasında ortaya konulan birtakım sorunsalları aydınlatmaktır. Nehirler haricinde diğer su kaynaklarının yanında gerçekleştirilen dini faaliyetler de incelenerek Hitit Dini'ndeki su kültüne ve söz konusu mekânlarla ilişkili tanrılara da ışık tutulmuştur.

Yazılı metinlerde nehirlerden kimi zaman tanrı olarak bahsedilmesi, onlardan zaman zaman yardım istenmesi ve bunlara ek olarak sunu aldıklarının görülmesi gibi noktalardan dolayı nehirlerin açıkça tanrı oldukları düşünülmektedir. Nehir Tanrıları ile çoğu kez açık havada hemen nehir kenarında gerçekleştirilen uygulamalarla iletişime geçildiğinin gözlemlenmesi ile ise sadece tanrının değil mekânın da kutsal olduğu varsayılmaktadır. Nehir ve pınarlar gibi çoğu zaman açık havada tapınımları yapılan bu ilahların yerel uygulamalardan gelişerek daha sonrasında Hitit pantheonuna dâhil edildikleri düşünülmektedir. Ayrıca söz konusu tanrıların

dişil özellikler gösteriyor olmaları ve bazı metinlerde yer alan ifadelerden hareketle Nehir Tanrılarının aslında birer tanrıça olduğu da anlaşılmaktadır.

Bu bildiriye Nehir Tanruları üzerine gerçekleştirilen bu kapsamlı çalışmanın bir bölümü aktarılarak konuya güncek bir yaklaşım getirilmeye çalışılmıştır.

Matilde Serangeli (Jena University, Germany)

Inscribed, Spun, and Allotted Fate

Hittite Fate Deities Gulšeš have always awoken great interest among scholars because their speaking name does not reflect a primary distinguishing feature of the Fate Deities as known from all other Indo-European branches. The Gulšeš ascribe the fate to each man since birth, for which see Hitt. gulšzi ‘to track, engrave, register’. Instead, the deities Išduštaya and Papaya do reflect the primary feature as known from the Indo-European branches: as, e.g., the Greek Moirai, they spin the fate of men since birth. In the last decades, several studies have convincingly showed how the Gulšeš’ functions rather reflect the Mesopotamian concept of destiny, for which destiny is engraved. However, the Hittite terminology for destiny is not restricted to these two deities, but it includes a wider group of terms that go back to different roots. In this paper, I will present an analysis of the Hittite terminology for destiny, which reveals a more complex picture of the Hittite concept of destiny, as both related to the Indo-European heritage and to the Mesopotamian neighbouring cultures.

Vladimir Shelestin (Russian Academy of Sciences, Russia)

Copies of the Hittite Treaties

The Hittite practice of copying the international treaties is well known by several chrestomathy passages of these treaties but has never been studied in detail for the whole corpus. The paleographic research shows that the late copies of the Hittite international treaties constitute a minority of manuscripts of this genre (ca. 13%). The Hittites were copying only those treaties whose stipulations were still applicable to the current environment. Two copies of Kizzuwatna treaties (KUB 3.4, KBo 12.31) do not follow this rule which requires reconsidering the circumstances of their copying. The best solution for KBo 12.31 is to exclude it from the Kizzuwatna dossier.

Katharine Shields (King’s College London, UK)

Representing Speech in Early Hittite Texts

Even the very earliest Hittite texts show developed and distinct generic conventions, with different types of texts showing different patterns of register features. In this paper, I will argue that further variation within particular genres of text is also visible, since direct quoted speech in early Hittite texts shows particular stylistic features which distinguish it from language not representing quoted speech. My starting point will be the Hittite Laws (CTH 291-292), which contain only very few instances of direct speech. However, the direct speech

differs significantly in style from the rest of the language of the laws, and also seems to be particularly susceptible to modification by the scribes of the NS copies. Some features of direct quoted speech are also shared with texts where – unlike the Hittite Laws – the conceit is that the tablet is recording a text which is imagined as being spoken.

Zsolt Simon (Hungarian Research Centre for Linguistics, Hungary)

What is the Precise Rule of Acrophony in the Hieroglyphic Luwian Writing System?

The most fine-graded analysis of the acrophonic principle of the Hieroglyphic Luwian writing system was provided by M. Valério (Linguistic Awareness in the Development of the Anatolian Hieroglyphic Sign Values. *Studi micenei ed egeo-anatolici* 4 [2018] 143-160). He distinguished four different classes of acrophonically derived sign values and, accordingly, argued for a remarkable linguistic awareness of the Luwian speakers. Next to the basic pattern (1) $C(C)V-$, he argued for the existence of (2) $(C)Vw/ya-$, (3) $CV(w/yV)nV-$ (‘nasal dropping’), and (4) $CVCV-$ (‘de-reduplication’) patterns as well (with some exceptions). Incorporating recent research (e.g., A. J. J. Vertegeal, The Phoneticisation of the Luwian Hieroglyphic Writing System. *Hungarian Assyriological Review* 2 [2021] 295-312) and updating the list of acrophonically derivable signs, in this talk I will argue that the assumption of these three classes (Nos. 2-4) are methodologically problematic (No. 2-3; e.g., since Valério ignored Luwian phonological variation) and philologically (partly) unsubstantiated (Nos. 2, 4; e.g., with imprecise sign values), and thus, there is no evidence for any other pattern than $C(C)V-$. While this reduces the ‘Luwian linguistic awareness’, it provides a more robust rule and explains the exceptions to Valério’s rules.

İbrahim Tunç Sipahi (Ankara University, Türkiye)

Hitit İmparatorluk Dönemi Öncesinde Eskişehir “A” Yapısı

Hitit dünyasında Hurri etkisinin Hatti-Hitit kavramları ile kaynaştığı ve yeniliklerin, değişimlerin başladığı Orta Hitit döneminde Eskişehir, mimarisi ve arkeolojik eserleri ile bu süreç hakkında yeni bilgiler sağlamaktadır. Eskişehir’in doğusunda yer alan Orta Hitit merkezi Ortaköy siyasi ve dini bir yönetim merkezidir. Ayrıca çevredeki Maşathöyük ve Eskişehir’in hemen kuzeyindeki Alaca Höyük, Orta Hitit tabakalarına sahiptir. Bahsi geçen merkezlerin ortasında yer alan Eskişehir’de 2010 yılı itibarıyla sürdürülen üçüncü dönem kazıları, “A” olarak tanımlanan bir yapının büyük ölçüde ortaya çıkarılmasına vesile olmuştur. Eski Hitit’in ikinci evresinden itibaren kesintisiz aynı zemin planı üstüne dahil edilen yeni mimari eklemelerle söz konusu yapı, Orta Hitit’in sonuna değin kullanılmıştır. Dolayısıyla Eski Hitit’in ikinci evresinden Orta Hitit döneminin son evresine kadar arkeolojik eser dizilimini ve karşılaştırmasını da görebilmek mümkün olabilmektedir. Eserler, şimdilik sayısı 14’e ulaşan odaya dağılmış durumdadır. Yapı içinde gerçekleştirilen ve yapı temellerinin altına kadar inen sondajlarda Asur Ticaret Kolonileri Çağı’na ait kaliteli seramikler görülmüş, bu durum idari ve dini yapılarıyla kentin yönetim ve dini merkezinin en başından beri burada olduğu yönünde önceki düşünceleri desteklemiştir. Orta Hitit erken

safhaya ait bir depo odasında büyük bir erzak küpünün parçası üzerindeki bir mühür baskısı burada Başkent Boğazköy'e bağlı bir yöneticinin varlığına işaret etmektedir. Sağlam çanak çömlek kısıtlı olmakla beraber mevcutlar ve parçalar yapının seramik envanteri ve Eski Hitit döneminden gelen devamlılığı en iyi şekilde sergilemektedir. Orta Hitit ile belirgin bir şekilde başlayan ve Hitit İmparatorluğun sonlarına kadar sürecek olan seramikteki kalite ve biçim çeşitliliğindeki gerileme Eskiyyapar "A" yapısı seramiğinde de izlenmektedir. 2011 yılında yapının üst seviye molozunda bulunan bir tablet parçası, yapının idari/dini niteliğini netleştirmiştir. Yapı içinde işliklerin de var olduğuna dair izler, bu tür Hitit yapılarının işlevsel şemasına uymaktadır. Tablette geçen Kaşka ifadesi bu dönemde Hitit dünyasındaki malum sıkıntı ile ilişkilidir. Kaşka'lar Orta Hitit döneminde bölgeye saldırılar yapmış Maşat Höyük, Boğazköy ve Eskiyyapar gibi kentler bu kaostan nasibini almıştır. Metinlere göre Nerik kenti yağmalanmış ve uzun süre işgal edilmiştir. Eskiyyapar "A" yapısının her iki evresinde de odaların tabanlarında bir saldırıya işaret eden çok sayıda sapan taneleri ok ve mızrak uçları bulunmuştur. "A" yapısının erken evresi tahribattan hemen sonra molozu içinde bırakılarak tekrar inşa edilmiş, ancak bu evre yapısı da bir tahribat ile sona ermiştir. Alttaki seviye yapısının güneyinde kalan depo odasında Boğazköy, Maşat Höyük, Kuşaklı ve Ortaköy gibi Hitit kentlerinden bildiğimiz büyük boy depolama küplerinden bir tanesinin dip kısmı in situ tespit edilmiştir. Eskiyyapar altın çağını Orta Hitit döneminde yaşamıştır. Bulduğu bereketli coğrafyadaki zengin tarım alanlarının yanı sıra dört yöne ulaşan yollara noktasal hakimiyeti, Eskiyyapar'ın diğer dönemlerde olduğu gibi Orta Hitit'te de dikkati üzerine çeker. Bölgede Hitit İmparatorluk Çağı öncesine ait "A" yapısı ve buluntuları, başkent'in kuzeyindeki coğrafyada ekonomik, siyasi ve kültürel yapı için tamamlayıcı ve destekleyici bilgiler sağlamaya devam etmektedir.

Özlem Sir Gavaz (Ankara University, Türkiye)

Gülgüney Masalcı Şahin (Bilecik Şeyh Edebali University, Türkiye)

Melih Salih Keçeci (Ankara University, Türkiye)

Savaş Takan (Ankara University, Türkiye)

Hititçe Tabletlerin Yapay Zekâyla Okunmasına Yönelik İlk Sonuçlar

Ankara Üniversitesi ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü işbirliğinde, "Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki Çivi Yazılı Tabletlerin 3 Boyutlu Olarak Taranması ve Boğazköy Tabletlerinin Yapay Zekâ Tarafından Okunması" projesi kapsamında yayınlanmış Hititçe tabletlerin yapay zekâ yöntemiyle okunması süreci tarafımızdan başlatılmıştır. Projenin ilk aşamasında Hititçe Tabletlerin 3D taramaları ve yüksek çözünürlüklü fotoğraflarının yer aldığı dijital bir arşiv oluşturulmuştur. Projemizde NET Framework Web API ve Angular JS kullanılarak geliştirilen arayüzümüzde kendi etiketleme uygulamamız geliştirilmiş ve etiketlenen tabletlerdeki her hece model için, veri seti oluşturulmuştur. Son aşamada etiketlenen ve veri setleri oluşturulan tabletler, yapay zekâ algoritmaları ile çözümlenmiş ve bize tabletin transliterasyonunu sunmuştur. Yapay zekâ ile okunan tabletlerde %75,56 başarı elde edilmiştir. Projenin bir sonraki aşamasında Yapay zekâ tarafından okunan tabletlerden elde edilen bilgilerle hem alandan hem de alan dışından ilgili kişilerin kullanımına açık bir Hitit Dijital Kütüphanesi (HDK) oluşturmak da

amaçlanmaktadır. Bu çalışmada projenin ilk aşamasındaki tüm süreçler ve ilk sonuçlar, örnek görsellerle de desteklenerek, bilim camiası ile paylaşılacaktır.

Emily Smith (Chicago University, USA)

A Functional Analysis of the Hittite Reflexive Particle $z(a)$

Hittite has two primary means of encoding reflexivity: middle-voice verbal endings, and the second-position “reflexive particle” (RP) $z(a)$. Of these, the RP is attested with a wider variety of verbs than the middle voice, and can be used to encode both direct and indirect reflexive situations. At the same time, the RP often occurs in contexts where a reflexive construal is not possible. To date, there has been no comprehensive, diachronically organized analysis of the functions of the RP; Jacqueline Boley’s monograph *The Hittite Particle -z / -za* (Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck, 1993) considers only a subset of the corpus of original Hittite texts, and offers very little data from the Old Hittite period, which is crucial for understanding the development of the RP in later periods. In this talk, I present the preliminary results of my dissertation research: a functional-diachronic analysis of the RP based on a study of the corpus of original OH/OS, MH/MS, and NH/NS texts (i.e., texts that are not copies of older compositions), based on the corpus delineated in Goedegebuure 2014 (*The Hittite Demonstratives: Studies in Deixis, Topic and Focus* [StBoT 56] Wiesbaden: Harrassowitz). One interesting result of this study is that direct reflexivity is among the least-attested uses of the RP; much more common is the use of the RP to indicate indirect reflexivity and possession, as well as a number of other functions that are cross-linguistically associated with reflexives. This approach gives a clearer picture of the development of the RP from Old to New Hittite and situates the Hittite RP within a broader typological framework.

Oğuz Soysal (Marburg University, Germany)

Yayınlanmamış Bo-Metinleri Projesi

Boğazköy’de bulunan Hitit tabletlerinin sayısı bugüne kadar yaklaşık 32.000’e ulaşmış ve bunların çoğu çiviyazılı el kopyaları olarak yayınlanmıştır. Oldukça hızlı ve yoğun bir yayın sürecine rağmen, Boğazköy kazılarında kaynaklanan ve hala yayınlanmamış tablet parçaları bulunmaktadır. “Bo” simgesini taşıyan bu tabletler, 1906-1912 yılları arasındaki erken dönem Osmanlı-Alman kazılarında ortaya çıkmış ve konservasyon amacıyla Berlin'deki *Staatliches Museum*’a gönderilmiştir. Uzun yıllar ve idari uğraşlardan sonra söz konusu tabletlerin son kısmı 1987 yılında Türkiye’ye iade edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı’nın 2010 yılında aldığı kararla, yayınlanmamış tablet parçaları üzerinde çalışmalar yapmak üzere aralarında şahsımın da bulunduğu Türk Hititologlarından oluşan yeni bir ekip kurulmuştur. 2010 yılından bu yana Yayınlanmamış Boğazköy Tabletleri Projesi çerçevesinde bilimsel faaliyetlerimi sürdürmekteyim. Bu proje, *Şikago Üniversitesi Oriental Institute*’de tarafımdan daha çok kişisel girişim olarak başlatılan ve 2020 yılından itibaren *Marburg Üniversite*’sinde *Deutsche Forschungsgemeinschaft*’ın finansal desteğiyle resmi olarak devam eden bilimsel

bir etkinliktir. 2010 ve 2019 yılları arasında *Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi*'ndeki meslektaşlar ile sıkı bir iş birliği içinde, 362 Bo-fragmanın inceleniği ve *Unpublished Bo-Fragments in Transliteration I ve II* (= *Chicago Hittite Dictionary Supplements 2 ve 3*) başlıklı iki monografinin de yayımlandığı çalışmaların ilk evresi *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 100. Yıl Armağan Kitabı*'nda tanıtılmıştı. Bu bildiri ile, proje çalışmalarının 2020'den bugüne kadarki evreleri hakkında bilgi verilecektir.

Charles W. Steitler (Mainz Academy of Sciences and Literature, Germany)

A Reassessment of the Outline Tablets of the AN.DAĞ.ŐUM Festival

Since Güterbock's original edition of the outline tablets of the AN.DAĞ.ŐUM Festival known at the time and the subsequent studies by Howink ten Cate, there have been only a few significant advances in our understanding of the Hittite itinerant spring festival as a whole. This paper will present new findings resulting from the critical edition of the AN.DAĞ.ŐUM Festival currently in preparation. Careful attention will be paid to the variations between the existing outline tablets and the development of the AN.DAĞ.ŐUM festival during the period of the Hittite Great Empire.

Néhémie Strupler (Freie University, Germany)

Reevaluating 'Housing in Hattusa': Connecting Past Excavations with Contemporary Methods and Theoretical Approaches

Much of the day-to-day life in the Land of Hattuša remains veiled in mystery, as the textual evidence recovered from the capital cities predominantly revolves around the Gods, the Royal Family, and their entourage. Archaeological studies have often fixated on temples, palaces, fortifications, and monumental structures, overlooking a substantial part of the archaeological record that remains unexplored and understudied.

While Hattusa has witnessed excavations of residential areas within the capital, these findings received only a cursory review in P. Neve's "Housing in Hattusa" (1996). Moreover, the excavated materials from the 1970s have been largely unpublished and seldom subjected to comprehensive analysis. In this presentation, I aim to share the recently published results of my PhD research on the lower city of Bođazköy, which incorporates both the findings from the 1970s and the current research at Hattuša. By establishing a new chronological framework for the occupation of the Lower City, I will delve into its implications for the city's development, reevaluate Neve's interpretation, and shed light on the contemporary challenges faced in our understanding of this fascinating.

Aygül Süel (Hitit University, Türkiye)

The Concept of Capital in the Hittites and the Reasons for Sapinuva to Become Capital

Capital or centre; that is, a city that is the administrative center of a state. State center.

The expression capital has gained a standard expression in the modern age. In ancient societies, the place of administration and management is the administrative center of the country. In other words, the capital of the state is the city where the king resides and in which he directs and administers the state. The Great King represents both religiously, politically, administratively and militarily. The king and the queen carries out the administration and management. For this reason, Sapinuva, where the king and queen couple resides and administers the country, is a city organized in this way.

An example from the Boğazköy archive we learn that Muvattalli the second moved the capital to another place in the Hittite history, he took the gods and ancestors and went to the city of Tarhuntaşsa. We do not know on record that the capital was moved to another place besides of this period. The great king felt the need to take precautions because of his concerns about his descendants could not maintain the power. The historical process also confirms this concern of the king.

As in the history of many states, the capital city changed many times in the Hittite state. Like Hattuşa and Tarhuntaşsa, which we know from Hittite sources, also Şapinuva is a city where the king resides and undertakes the task of governing the state. When we examine the Hittite history, it may be possible to explain these displacements for reasons such as wars, Gaska pressures, internal turmoil, epidemics, fights for the throne, dynastic breaks ,security or maybe the geographical suitability of the place, we don't know for sure .

Over a long period of time the royalty may change like the Hittite history. After a while, it is possible to return to the well-known cities, where a lot of investment has been made for various reasons. The most important reason in this regard should be political reasons.

In this speech, the administrative, religious, strategic and economic reasons and the historical dimension of the election of Şapinuva as the administrative center will be discussed.

Riko Süssenguth (Marburg University, Germany)

Hittite Drinking Vessels and Feasting

One of the best known Hittite vessel forms is the beak spouted jug. It appears in Hittite iconography closely related to activities in the field of cult. Specifically, two functions are conceivable: libation and pouring a liquid for drinking. Recently, an association of the beak spouted jug with the consumption of wine has been suggested, while for the spouted jug it has been suggested with the consumption of beer. The drinking of alcoholic beverages is a central component of the so-called feasting, which, however, also includes other activities that are currently less well attested archaeologically. In addition to the jugs, several other vessel forms are associated with feasting. They appear in their greatest variety in the Early Hittite layers of

Anatolian sites, especially Kültepe. In addition to the beak spouted jugs and spouted jugs, various forms of rhyta, pouring vessels, kantharoi, beakers, and bowls should be mentioned. To better understand feasting in general from an archaeological perspective, iconographical sources are collected and related to written evidence. In addition, the paraphernalia used for feasting, especially the drinking vessels, are typologized and mapped. So far, there is a lack of such fundamental work, which is a requirement for further interpretations. Insights into the chronological development of the objects from the Early Hittite period to the Imperial Era are gained and a contribution is made to the question of the spread of Hittite culture in Anatolia.

Piotr Taracha (Warsaw University, Poland)

An Old Hittite Festival Celebrated by the Crown Prince in Hanhana and Vicinity (CTH 668). Contribution to the Study of the Old Hittite Local Cult Tradition

Since 2014 I have regularly identified fragments of festival texts that were earlier dispersed throughout different numbers, of Košak's concordance that despite the lack of colophones could be identified, based on other textual criteria, as belonging to the same group of texts. Following my suggestion, Košak gave a separate CTH 668 this group of texts. Since then, I recognized almost fifty fragments festival texts relating to the cult trip presided over by the prince and, in most surviving editions, by the main SANGA-priest of Hanhana. Despite the existing lacunas, agenda of the festival informs us about the local unknown local panthea of the province local panthea and cults, as well as the geography of the province on the road from Hanhana to the sacred mountain of Takurga, including town mentioned for the first time in the texts under scrutiny. I was able to distinguish between two different main editions: once I) Old Hittite that is not attested in the Imperial period; (II) version from the late phase of the Old Hittite or the very beginning of the early Imperial period. The second edition has many later manuscripts that partially differ from each other; the latest being written in New Scripts of the 13th century.

The temporary result of my studies has been presented during a conference in Mainz in 2020. This paper shows the final result that will be ready in the form of a monograph in 2024.

Sefa Taşkın (Türkiye)

Luwian Lords/Kings in Western Anatolia in 2nd Millennium BCE.

It is general opinion among scholars Arzawa, Aššuwa, Wiluša, Trauišia, Mira-Kuwaliya, Šeḫa River Land and Appawiya, Ḫappala were countries in Western Anatolia in 2nd millennium BC. It may be noticed that the names of the lords, rulers of these lands during this period were related to Luwian. The name of Piyama-Kurunta, the leader of Aššuwa Federation can mean "given, devotee to Deer god" in Luwian where "piya" is "to give, to devote", "Kurunta" is "Protective God, Deer God". His companions; Malaziti has zida/i-, zita/i=man, person" in his name in Luwian language, and Kukunni also has Anatolian voices. Madduwata (CHT 147) is one of the Western Anatolian lords who had trouble with the Hittites bear a Luwian name as well. The word "maddu=wine, honey" in Luwian. As H.C.Melcert says the suffixes "-uwa"

and “-tta” are also used as “locational” elements in Luwian. So the name of Madduwata must be related to “the places where the wine is made, where the vineyards are located”. Tarḫundaradu, the another king of Arzawa, who was strong enough to make agreements with Egypt (EA 31, EA32), has a name clearly Luwian. Tarḫund is Luwian Storm God. “Aradu=devotee”. Tarḫundaradu should mean “devotee of Storm God”. Anzapaḫḫaddu who fought against the invasion of the Hittite King Šuppiluliuma (CTH 40), must also be a Luwian lord. “Anza(š)”=we, us”, “Paḫḫaddu=protect it” and Anzapaḫḫaddu should mean “he' - 'god' - bless us” In Luwian language. The names of the Arzawan King Uḫḫaziti and his sons Piyama-Kurunta and Tapalazunawali (CHT 61) who fought the Hittite King Muršili II, are also Luwian. E.Laroche states that the word “Ḫuḫḫa=grandfather”. I.Yakubovich states that the word “Uḫḫa” in the name “Uḫḫaziti” arose when the laryngeal “h” sound at the beginning of the Luwian word “Ḫuḫḫa” fell in the local dialect. Luwian “Zida/i-, zita/i-=man, person”. Uḫḫaziti may mean “grandfather’s man”. The name of Piyama-Kurunta definitely Luwian as defined above. As the word “tapala-” is a Luwian (Luwic) word and the suffixes “-alli” and “-ili” are from the Luwian language, the name of Tapalazunawali can be considered a Luwian personal name. It is possible that “E.GAL.zalma”, who is thought to be the lord of Maša (Mysia ?) rebelled against Hittite (CTH 68) in 1309 BC, also had a Luwian name related to “protection, being a shield”. The Kings/Lords of the Šeḫa River Land also bear Luwian names. The name of King “Muwawalwi can mean “strong lion, lion strength”. “Muwa=Power, Strength”, “Walwi=Lion” in Luwian language. His older son Ura Tarḫunda has the word “ura=great” and “Tarḫund=Storm God” in his name in Luwian. His other son King Manapa-Tarḫunda, whose name is mentioned a lot in Hittite tablets had a name obviously related to “Storm God” Tarḫunda. His son Mašturi’s name is referred to with Luwian names as well. Princess Maššanauzzi, the daughter of Muršili II, the wife of Mašturi also bears a name in Luwian means “God's Will”. “Maššan-i/a-= god”, “uzzi-=desire, will”, and “Maššanauzzi=god's will, desire” in Luwian. The name of the rebellious Western Anatolian Lord Piyamaradu, which the Hittite Kings Muwatalli II and Ḫattušili III could not capture, is directly Luwian. With the stated Luwian words above Piyamaradu can mean “dedicated, given to the religious people. Mira King “Tarkašnawa” whose name engraved in hieroglyphs on the rock İzmir-Karabel monument may mean “the one who has donkeys/mules”. J.David Hawkins specifies that “Tarkašna” is related to a “donkey” or “mule”. Trevor Bryce reports that Alantalli and Kupanta-Kuranta, whose names are written in this inscription were the father and grandfather of Tarkašnawa. Their names should be Luwian as defined above. However Targašnalli, King of Ḫapalla (CTH 69) should be a Luwian lord. The word “targ/kašna=donkey” and the suffix “-alli” in this name was Luwian, and the whole word must mean “Targašnalli=donkey owner, muleteer”. It is clear that, according to Hittite documents, most of the lords/kings of Western Anatolia in 2nd millennium BC have names related to Luwian, Luwic, Luwian dialects and Luwian sounds.

Irene Tatišvili (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Levan Gordeziani (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

King's Court in Hittite Law

It seems to be the *communis opinio* that the capital offenses for which the death penalty was provided in Hittite law (e.g., murder, theft, adultery, sodomy, sorcery, contesting a sentence) fell within the jurisdiction of the royal court. However, the analysis of the different contexts in which the king and his court are mentioned on the one hand and the cases for which the death penalty is stipulated in the laws on the other hand leads us to doubt a direct connection.

Not all serious offenses were tried in the King's Court, but only those that were so complicated that they required careful investigation and evaluation. Of course, this included the trials of distinguished people, which is also well attested in the texts. For the law books, however, one might assume that "royal court", "decision of the king" denotes a procedure that required the resources and authority of the palace for the investigation. By "leading to the gate of the king/palace" is perhaps meant the possibility of pardon. In both cases, however, the verdict is individual and the king is free in his decision.

Giulia Torri (Florence University, Italy)

About the List of Body Parts in the Ritual for Labarna CTH 412.3

In the frame of the project Rituals for the King (with D. Prechel and S. Görke) the ritual CTH 412.3, an Old Hittite Ritual for the King Labarna, has a special position because it preserves a performance of king's purification by comparing his body parts with those of an animal which is a substitute of the king. In addition to M. Giorgieri's masterful edition (SMEA 29, 1992, 47-29), the text has been examined several times in order to highlight both the antiquity of this ritual and the possible origin of the magical motif concerning the body parts. In my presentation I intend to add some considerations about the transmission and tradition of this magic practice and the composition of the text, which stands out among the many rituals in the Hittite corpus.

Andrea Trameri (Würzburg University, Germany)

Hurrian and Luwian Components in the Kizzuwatna Rituals: A Reassessment

A number of ritual texts from the Hittite text collections originate in the region of Kizzuwatna. The primary indicators of their foreign provenance are direct references to their authors, ritual experts of Kizzuwatnean origin, as well as references to the region itself. There are also scribal notes about "(old) tablets of Kizzuwatna", which suggests a written tradition of rituals might have already existed locally. Arguably, one of the most remarkable characteristics of these texts is the usage of languages other than Hittite, namely Luwian and Hurrian: one finds incantations and spells in Luwian, as well as technical lexemes pertaining to ritual procedures in Hurrian.

The multilingual character of this corpus is at the basis of the concept that a mixed linguistic environment had existed in Kizzuwatna, where both Hurrian and Luwian were employed to some extent. Moving from previous studies on this subject, and particularly after recent publications (e.g. Mouton-Yakubovic 2021; Simon 2016 and 2020; Görke 2022) the article is dedicated to a closer inspection of the Kizzuwatna ritual corpus in light of the present scholarly understanding of Kizzuwatna rituals. It will address to what extent, and how, Hurrian and Luwian are used in these texts, as well as how they interact, with the aim of defining what this ritual tradition potentially represents of the original culture(s) in the kingdom of Kizzuwatna. It was already observed that the texts can be broadly divided in two groups, that have notable differences (Miller 2004, 256; 444; Yakubovich 2010, 277; 284-285). Particularly focusing on the earliest layer of the available documents, the present article will address why the concept of a “hybrid” culture in Kizzuwatna, characterized by interplay between Luwian and Hurrian linguistic and cultural components, does not adequately represents the textual evidence, which rather speaks of two separate, largely independent traditions.

References

- Görke, S., 2022. “Hurrian and Luwian Elements in the Kizzuwatna Religious Texts”, *AoF* 49/1, 148-157.
- Miller, J., 2004. *Studies in the Origins, Development and Interpretation of the Kizzuwatna Rituals* (=StBot 46).
- Mouton, A. – Yakubovich, I., 2021. “Where did one speak luwili? Geographic and linguistic diversity of Luwian cuneiform texts”, *Journal of Language Relationship* 19/1, 25–53.
- Simon, Z., 2016. “Ist die Possessivkonstruktion im Kizzuwatna-Luwischen kontaktbedingt zustande gekommen?/ The Kizzuwatna Luwian Possessive Construction: A Contact-Induced Change?”, *Aula Orientalis* 34/2, 325-334.
- Simon, Z., 2020. “Die hurritischen Lehnwörter im Keilschriftluwischen”, in R. Garnier (ed.), *Loanwords and Substrata in Indo-European Languages. Proceedings of the Colloquium held in Limoges (5th – 7th June, 2018)* (=IBS 164), 411-426.
- Yakubovich, I., 2010. *Sociolinguistics of the Luvian Language*.

Krzysztof Ulanowski (Gdansk University, Poland)

“The Old Women” (^{MUNUS.MEŠŠU.GI} and *szeptuchy*) in Divinatory and Magico-Medical Practices in Hittite World and Contemporary Poland. Anthropological Approach.

The activity of people that are involved in magical-healing and even cursing procedure is as old as human existence. In Hittite empire the so called “Old Women” (written logographically in Hittite as ^{MUNUS.MEŠŠU.GI}) were both diviners and ritual practitioners responsible for solving the problems from domestic quarrels to sorcerous attacks on a royal family. They also

cured the sick children and purified a worshipper. These Old Women seem to have been present in many contexts attested at Hattusha.

In the East of today's Poland, in the region Podlasie, the person who combined magic and healing practices was a szeptucha ("whisperer"). The origins of their practices are very difficult to define and date. Szeptucha understood and used the magical and religious activities. She is a specialist in healing diseases and casting spells. In contrary to people dealing with so-called "black magic" (witches), associated with harmful activities, szeptucha deals primarily with fighting against witchcraft.

The reason for this research is to compare the practices of both women. Could we find some parallel in the process of treatment, the method which was used? Of course, the purpose is not to find some way of historical influence but to understand if we can talk of similar practices in the magico-medical treatment and casting spells (protecting from them) on some level of civilizational development.

Willemjin J.I. Waal (Leiden University, Netherlands)

Time to let go. A New Interpretation of the Hittite verb *tarn(a)-*

The verb *tarn(a)-* is usually translated as 'to release' or 'to let (go)'. Though this translation works well for many attestations of the verb, in some cases it leads to strained or implausible interpretations. In this paper, a different meaning of the verb *tarn(a)-* will be proposed, which elucidates some occurrences that are not satisfactorily explained by the present interpretation, including the much-debated expression (*ištarniyaš*) *appan tarnu(m)maš* attested in Hittite colophons.

Livio Warbinek (Verona University, Italy)

The Hattic *-šail* Deities and their Features into the Hittite State Cult

The theonyms in *-šail* consist of a small and heterogeneous number of deities. Generally, they are interpreted as Hattian compound names with the meaning of "Lord/Master (of)...". Through re-examining the cuneiform evidence, the proposed paper aims to recover a rigorous and comprehensive description of the roles of the so-called *šail*-deities within the Hittite State Cult. Therefore, the study of textual data will be evaluated from not only a philological but also a linguistic perspective: from the etymology of their names to the analysis of the compound names, from the contextualization of the single god to the analysis of these Anatolian deities as a homogeneous group or not.

Mark Weeden (University College London, UK)

The Sealings from Round Structure 1 at Kaman-Kalehöyük

The site of Kaman-Kalehöyük has been excavated since 1986 by the Japanese Institute of Anatolian Archaeology led by Dr Sachihiko Omura. It has an occupation from the Chalcolithic through to the Late Iron Age, and a renewed settlement during the Ottoman period. A good many Hittite period seals and sealings have been found at the site, which are being worked on by Dr Daisuke Yoshida and myself. In particular a large number of sealed clay objects dating to the Hittite period was found in a massive stone-lined pit that was excavated in the north sector of the site. Among the 100 or so separate seals that were impressed on sealings belonging to this context there are very few for which an alignment with sealings excavated at Boğazköy-Hattusa can be suggested. There is also a comparatively high proportion of objects sealed by women, when compared with Hattusa. What could the circumstances have been that led to this very different composition of the seal-finds from this particular context.

Lisa Wilhelmi (Freie University, Germany)

Considerations on the Beginnings of Hittite Written Tradition

The Hittite textual tradition spans over more than four centuries from the beginning of the Old Hittite period to the collapse of the Hittite empire with a variety of texts of different genres and in different languages. In recent years, the existence of a written tradition in Hittite language reaching back to the early period has been drawn into doubt, and it has been suggested that texts in Hittite language pertaining to the beginning of Hittite rule in Ḫattuša are either later compositions or translations of texts originally written in Akkadian. It is proposed that Hittite administration functioned on the basis of the Akkadian language only, transitioning to the use of Hittite language for administrative purposes only around the reign of Telipinu, roughly a century after the establishment of Ḫattuša as capital of the Hittite kingdom. This interpretation is borne out of the necessity to explain how and why a newly founded Hittite state was able to adopt cuneiform writing and to allow for a period of time to adapt the new medium not only for its own needs but for the notation of the local language. It is based on the long-standing claim that cuneiform writing was introduced to Ḫatti after Ḫattušili I's conquest and destruction of the Northern Syrian city Alalah. However, this scenario is just one possible explanation for the path of transmission of cuneiform writing to Ḫattuša, and one which is not corroborated by textual evidence. In light of the pieces of information that early Hittite writing does provide, it is necessary to reconsider this scenario and to re-evaluate the sources and the circumstantial evidence in order to open the discussion for different interpretations.

Remzi Yağcı (Dokuz Eylöl University, Türkiye)

Alaca Höyük Tawannanna'sı Bin Yıllık bir Duruş

Alacahöyük tapınak-sarayının (E.GAL) ortostat kabartmalarında yerli ya da yabancı etkisi görölen ikonografik ögeler ve kronolojisi günümüzde hala tartışmalıdır. Hitit İmparatorluk sanatında bu etkilerin bazıları benzersiz özellikleri nedeniyle kolay çözümlenecek gibi görünmemektedir. Nedenlerin başında doğal olarak Hititlerin Anadolu'da devlet kurmalarının öncesinde ve sonrasında Anadolu'nun Mezopotamya, Suriye, Mısır ve Hurri- Mitanni sanatıyla olan yakın ilişkileri ve az ya da çok dönemsel etkileşimlerin olduğu öne sürülebilir. Eski Ön Asya sanatında dinsel inançların simge ve tapınım ikonografisi üzerinde ve kült sahnelerinde binlerce yıllık geleneklere bağlı belirgin etkileri vardır. Bu etkilerin devirden devire aktarılmış dinsel bir ideolojiye sahip bir düzenin içinden gelmeleri ve MÖ II. Binde büyük devletler arasında özellikle göç, savaş ya da hanedanlar arası evlilikler gibi nedenlerle olduğu ön görülebilir. Hitit Sanatı'nda görölen dinsel hanedan düzenini gösteren "saray stili"ndeki ikonografinin Babil, Hurri, Mısır etkilerinin Koloni Çağına giden köklü bir geçmişı vardır. Bu bildiride özellikle 7 no.lu ortostatın resmi ve ritüel ikonografisi Ön Asya Arkeolojisindeki örnekler değerlendirilerek Alaca Höyük kabartmalarının kronolojisi yeniden ele alınacaktır.

Ilya Yakubovich (Marburg University, Germany)

The distribution of <a> and <á> in Luwian hieroglyphic texts

The Anatolian hieroglyphic script features the vocalic signs <a> and <á>, which normally reflect word-initial Luwian vowels, although the position of <a> within a wordform is complicated by a graphic phenomenon known as "initial-*a*-final" or "initial-*a*-displaced" (Burgin 2016). The lexical distribution between the Anatolian hieroglyphic signs <a> and <á> appears to be fairly consistent up to the mid-9th century BCE, after which date one begins to confuse the two signs (Melchert 2010: 149–50). The previous attempts to motivate this contrast appear to have all been framed in terms of comparison between Luwian and Proto-Indo-European. The interpretation of <á> as a combination with a glottal stop was first advocated in Kloekhorst 2004 and then upheld in Simon 2013. Rasmussen 2007 attempted to interpret <á> as /e/, but again motivated this development by the influence of the historical "first laryngeal".

I suggest that that the key to interpreting the phonetic difference between <a> and <á> is studying the distribution between vowels in the cognate forms of the closest relative of Luwian, namely the Lycian language. I submit that the vowel hidden behind Hieroglyphic Luwian <a> represents a counterpart of Lycian <e>, whereas the vowel hidden behind Hieroglyphic Luwian <á> represents a counterpart of Lycian <a>. The deviations from this correspondence can all be motivated in terms of analogical levelling or differences in the application of palatal umlaut. If correct, the proposed rule would entail the revision of the Luwian vocalic system, which emerges as containing four rather than three basic vowels.

References

Burgin, James. 2016. “Graphical Origins of ‘Initial-A-Final’ in Hieroglyphic Luwian”, *Studi Micenei ed Egeo-Anatolici* (Nuova Serie) 2: 7–32.

Kloekhorst, Alwin. 2004. “The Preservation of *h₁ in Hieroglyphic Luwian: Two Separate a-Signs”. *Historische Sprachforschung* 117: 26–49.

Melchert, H. Craig. 2010. “Spelling of Initial /A-/ in Hieroglyphic Luwian”. *Ipamati kistamati pari tumatimis: Luwian and Hittite Studies presented to J. David Hawkins on the occasion of his 70th birthday*, Itamar Singer (ed.). Tel-Aviv: Institute of Archaeology, pp. 147–157.

Rasmussen Jens E. 2007. “A Reflex of *H₁ in Hieroglyphic Luwian”, *The Proceedings of the Eighteenth Annual UCLA Indo-European Conference (Los Angeles, November 3-4, 2006)*, Karlen Jones-Bley et al. (eds), Washington DC: Institute for the Study of Man, pp. 161–167.

Simon, Zsolt. 2013. “Once again on the Hieroglyphic Luwian sign *19 (á)”. *Indogermanische Forschungen* 118: 1–21.

Hajime Yamamoto (Yamaguchi University, Japan)

Treatment of the Metal Souls in the Hittite Texts

The Hittite words *tuekka-* and *ištanza-* have been traditionally and roughly translated as “body” and “soul,” respectively; the former represents the material aspect while the latter the immaterial aspect of human beings and gods. While the soul represented the immaterial aspects of living beings, it could be represented in symbolic forms of precious metals, as Taracha (2009, 158) pointed out. Kapelúš (2010, 11) discussed this notion of souls; some Hittite texts show that souls were made of precious metals such as gold and silver. They could be introduced in the images of the gods or the deceased, and the ritual procedure toward them described with a few verbal expressions. However, the form of these souls remain unknown and open to speculation. Thus, this study shows how they were treated by focusing on the verbal expressions to understand the form of the souls. The metal souls of the gods are mentioned in the rituals and prayers, and those for the deceased are seen in ancestral cults. The treatment toward them indicates that they could be set on/in the images by being attached, pressed, or tied to, but could be removed during the rituals.

Anthony D. Yates (UCLA, USA)

The Diachrony of “voice reversal” in Hittite

This paper is concerned with the diachronic development of the VOICE alternations in (1–2), which are observed consistently in Old Hittite (Melchert 2017a; Yates and Gluckman 2020): syntactically unaccusative verbs that exhibit active inflectional endings in basic stem forms like (1a) (i.e., ACTIVA TANTUM in the sense of Grestenberger 2018) undergo a “voice reversal” in their marked imperfective forms (characterized by the suffix –ške–), instead taking middle inflectional endings as in (1b); and conversely, syntactically transitive verbs that exhibit middle inflectional endings in basic stem forms like (2a) (DEPONENT verbs in

the sense of Grestenberger 2014, 2016, 2018) instead take active inflectional endings in their marked imperfective forms (characterized by *-anna/i-*), as in (2b).

(1) “Voice reversal” with *activa tantum* *pai-* ‘go’ in Old Hittite:

a. *kinun=a* now=TOP *natta* NEG *kuwapikki* anywhere *pa⁻un* *go:1SG.PST.ACT* ‘But recently I haven’t gone anywhere.’ (KBo 17.1 iv 13)

b. *karu=ma* formerly=TOP [ŠÀ?] inside É house DUMU.MEŠ-an children:GEN.PL *paišgah* at *go:IPFV:1SG.PST.MID* ‘I used to go to the children’s quarters.’ (KBo 17.1 iv 12–13)

(2) “Voice reversal” with deponent *h[~] uett(i)-* ‘pull, drag’ in Old Hittite:

a. *kinun=a* now=TOP 1 1 UDU sheep LU-naš man.C.GEN.SG *kaššaš=(š)aš* in.place.of=his *h[~] uittiyanta* draw.3PL.NPST.MID ‘But now in place of the man they shall drag in one sheep.’ (KBo 6.26 i 41)

b. GI-an arrow:ACC.SG *h[~] uttiyannai* draw:IPFV:3SG.NPST.ACT *tarnai=m*=an release:3SG.NPST.ACT=TOP=3SG.ACC.C ‘He draws an arrow, then he lets it fly.’ (KBo 17.18 ii 12)

It was tentatively suggested by Melchert (2017a:482–4) that the alternation in (1) was inherited from Proto-Indo-European (PIE). In contrast, I argue that both alternations in (1–2) developed in Anatolian, and that the external IE evidence cited by Melchert in support of inheritance is rather due to parallel innovations. I suggest that these are driven by a cross-linguistic dispreference for mismatches between (voice) morphology and syntax/semantics. This analysis explains why “voice reversal” is limited to *activa tantum* and deponents, where it “realigns” the voice mismatches characteristic of their basic stem forms.

As support for this scenario, I adduce Hitt. *iyanna/i-* ‘set out’ and *eške-* ‘exist’ (on the latter — hapax in KBo 5.3 iii 63–65 — see Melchert 1984:31 n. 12, 2017b, building on Watkins 1993), which are lexicalized imperfectives of the Hittite *activa tantum* *eš/aš-* ‘be’ and *pai-* ‘go’ (cf. 2SG.IMP.ACT *-it*; see HW2 I: 1–4, Kloekhorst 2008:375–6, i.a.), derived historically (but not synchronically) from these verbs using *-ške-* and *-anna/i-* in (1b) and (2b) above. Given their morphosyntax, it is surprising that they do not exhibit middle inflection, as in (1b). On my analysis, however, this behavior is an archaism: these Hittite verbs retain active inflection because they were already lexicalized when “voice reversal” developed. Finally, I address the chronology of “voice reversal” more precisely. Having presented possible evidence for “voice reversal” in Hieroglyphic Luwian (e.g., ACT /*hwiya-*/, /*hwihwa-*/ ‘move’ ~ IPFV:MID /*hw(a)i-hw(a)issa-*/), I propose it began as an optional process in Proto-Anatolian, then grammaticalized in pre-Hittite.

References

Friedrich, Johannes, Annelies Kammenhuber, and Inge Hoffmann. 1975–. *Hethitisches Wörterbuch*, 2 edn. Heidelberg: Winter.

Grestenberger, Laura. 2014. Feature Mismatch: Deponency in Indo-European Languages. Ph.D. diss., Harvard University.

———. 2016. Reconstructing Proto-Indo-European Deponents. *Indo-European Linguistics* 4.98–149.

———. 2018. Deponency in finite and non-finite contexts. *Language* 94(3).487–526.
Kloekhorst, Alwin. 2008. *Etymological Dictionary of the Hittite Inherited Lexicon*. Leiden / Boston: Brill.
Melchert, H. Craig. 1984. Notes on Palaic. *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung* 97(1).22–43.

———. 2017a. Mediopassives in *-sk “e/o- to Active Intransitives. In Ivo Hajnal, Daniel Kölligan and Katharina Zipser (eds.), *Miscellanea Indogermanica. Festschrift für José Luis García Ramón zum 65. Geburtstag*, 477–486. Innsbruck: Institut für Sprachen und Literaturen der Universität Innsbruck.

———. 2017b. A PIE *h1(e)sk “e/o- as Substantive Verb Revisited. Paper presented at the 36th Annual East

Coast Indo-European Conference, Ithaca, 4 June 2017.

Watkins, Calvert. 1993. Some Anatolian Words and Forms. In Gerhard Meiser (ed.), *Indogermanica et Italica: Festschrift für Helmut Rix zum 65. Geburtstag*, 469–478. Innsbruck: Innsbrucker Beiträge zur Sprachwissenschaft.

Yates, Anthony D., and John Gluckman. 2020. Voice Reversals and Syntactic Structure: Evidence from Hittite. *Glossa* 5(120).120/1–39

Nurgül Yıldırım (Mustafa Kemal University, Türkiye)

Patina Krallığında Siyasi ve Sosyo-Kültürel Bağlamda Hitit ve Asur Etkinliği

Antakya ve yakın coğrafyasının deneyimlediği Demir Çağı’ni arkeolojik ve filolojik açıdan aydınlatan öncül kazı merkezi Tayinat Höyük olmuştur. Tayinat Höyük Orta ve Geç Tunç Çağında Mukiş/Alalah Krallığının arşivine de erişim sağlayan Açıncı Höyüğü’nün hemen kuzeybatısına, Antakya’nın 35 km doğusuna konumlanmıştır. Tayinat’ta gerçekleştirilen kazı ve analizler sonucunda Orta Demir Çağında günümüz Hatay İlini kapsayan ve Yeni Asurca kayıtlarda Patina olarak kaydedilen krallığın başkenti Kunulua/Kinalua açığa çıkarılabilmektedir. Orta ve Geç Tunç Çağında (yak. MÖ 2000-1200) bölgeye başkentlik yapan Alalah ve Orta Demir Döneminde (yak. MÖ 900-600) başkent Kunulua’nın coğrafi açıdan birbirine oldukça yakın (yak. 750 m), ancak dönem, siyasi erk ve nüfus açısından birbirlerine oldukça uzak oldukları yine Tayinat kazıları sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Bu iki dönem ve iki başkent arasındaki ortak unsur ise Hitit siyasi ve kültürel geleneğinin birçok alandaki devamlılığı olmuştur. Bu devamlılığın en belirgin örnekleri Hititçe kral adlarının kullanımında, yerel kayıtlardaki Luvice ve Hitit dili kullanım yaygınlığında, Hitit üslubunun yansıtıldığı mimaride ve yontu eserlerde görülmüştür. Hitit etkilerinin yıkılan Hitit merkezine oldukça uzak bir coğrafyada ve tarihte kısmen de olsa varlığını koruması elbette bu geleneği devamlı kılan

nüfusun gücüyle ilintili olmuştur. Bu nüfus yoğunluğunun etkisizleştirilmesi Doğu'da bu dönem için büyük bir güç halini alan Asurlular tarafından kontrol edilmiş, bölgeye MÖ I. Binyıl başından itibaren sistemli bir geniş kitle hareketiyle yerleşen Aramiler'in varlığıyla ve bölgeye Asur tarafından deporte edilen halklarla Luvili/Hititli unsurlar nüfus ve nüfuz baskınlıklarını kaybetmeye başlamıştır. Yeni Asurca kayıtlarda Patina'nın Aramca Unqi Krallığı olarak anılmaya başlanması ve hemen ardından kesin Asur siyasi erkinin bölgede egemen kılınması, değişen demografi ve buna bağlı değişen sosyo-kültürel yapının analizi açısından birincil kaynakları sunmuştur.

Hititli öğelerle donatılmış Patina Krallığı'nın değişen siyasi erk ve nüfus yapısıyla birlikte Arami ve en nihayetinde Asur etkilerinin egemen kılındığı bir bölgeye dönüşüm sürecinin incelendiği bu çalışmada yerel Luvili/ Hitit Hiyeroglif kayıtlar ve Yeni Asurca metinler temel kaynağı oluşturmuş, bu veriler ilgili kazı merkezinden ulaşılan arkeolojik bulguyla desteklenmiştir.

Ali İzzet Yılmaz (Hitit University, Türkiye)

Hititlerde Ekşi ve Çorum İlinde Yonuz Eriği (Prunus divaricata var) İle Yapılan Yemekler*

Amacı: Bu çalışmanın amacı, Hattuşa Büyük Tapınak girişinde, Şapinuva Tepelerarası A Binası önünde ve Ağılönü'de doğal olarak yetiştiği gözlemlenen yöresel olarak "Yonuz Eriği" (Prunus divaricata var) olarak isimlendirilen yabancı eriğin Çorum ilinde hangi yemeklerde kullanıldığının tespit edilmesidir. Bu erik çeşidinin bir orman ağacı olması, geçmiş dönemlerde ve muhtemel olarak Hitit çağında da bu bölgede bulunduğu izlemi vermektedir.

Araştırma Yöntemi: Bu çalışma nitel bir araştırma yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Literatür araştırmasında öncelikle bu yabancı erik ağacının Hitit dönemi karşılığı araştırılmıştır. İkinci olarak yemek kitaplarında erik kullanılarak yapılan yemekler tespit edilmiştir. Yarı yapılandırılmış anket formu kullanılarak Çorum merkezi ve ilçelerindeki semt pazarlarında bu eriğin satışını yapan veya bu erikle yapılan yemekler hakkında bilgi sahibi olan 227 kişi ile görüşme yapılmıştır. Ayrıca semt pazarlarında bu eriğin satışını yapan pazarcılar ve alışveriş yapanlar gözlemlenmiştir. Son olarak Hattuşa Büyük Tapınak ve Ahmetoğlan Köyü İpek Pınarı mevkiinden araştırmacı Yonuz eriği toplanmıştır. Çorum Merkezi'nde Cumartesi Günü kurulan Semt Pazarından Karakeçili Köyü ve Çaltıcak Köyü'nden olduğu belirtilen iki ayrı satıcıdan Yonuz eriği kurusu alınmıştır. Toplama ve satın alma yolu ile elde edilen dört ayrı Yonuz eriği Hitit Üniversitesi Bilimsel Teknik Uygulama ve Araştırma Merkezi (HÜBTUAM) Laboratuvarında fenolojik bileşikler, elementler, yağlar ve yağ asidi kompozisyonu analizleri yapılmıştır.

Bulgular: Yonuz eriği doğal olarak yetişen bir ağaç olup her yıl düzenli olarak meyve vermemektedir. Bu ağacın meyvesi olgunlaştığı Eylül ve Ekim aylarında toplanarak kurutulmakta veya salça, marmelat, reçel gibi yöntemlerle saklanmaktadır. Halk arasında özellikle şeker hastalığına iyi geldiği inancı bulunmaktadır. Çalışma kapsamında Yonuz eriğinin 30'dan fazla yemekte ekşilik tadı vermesi amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu

yemekler ilçelere ve köylere farklılıklar göstermektedir. Yonuz eriği Çorum merkezdeki aktarlarda ve baharatçılarda satılmamaktadır. Yonuz eriği ile yapılan yemekler özellikle orta yaş ve üzeri yerel halk tarafından bilinmekte ve tercih edilmektedir. Genç nesil ve Çorum'a dışarıdan gelenler Yonuz eriğini tanımamaktadırlar.

Sonuç ve Öneriler: Çalışma kapsamında Hattuşa Ören Yeri'nde Büyük Tapınağın girişinde, Yerkapı ve Sfenksli Kapı civarında Yonuz eriği ağaçları tespit edilmiştir. Ortaköy Şapınuva Ören Yeri'nde ise Tepelerarası A Binası önünde ve Ağılönü Mevki'nde Yonuz eriği ağaçları tespit edilmiştir. Kazı başkanlarıyla yapılan görüşmelerde yöre halkının çeşitli yemeklerde bu eriği kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Bu çalışma sonucunda unutulmaya yüz tutmuş ekşili yemeklerin kayıt altına alınması sağlanmıştır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu Yonuz eriğini kendilerinin köylerinden, dağlardan topladığını belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar ise Cumartesi Pazarı'ndaki köylü satıcılardan aldıklarını söylemişlerdir. Katılımcılar, kent merkezinde yaşamının sağladığı kolaylıklar nedeniyle erik kullanımının yemeklerde kullanımının azaldığını, gençlerin uğraşmak istemediklerini belirtmişlerdir.

Bu çalışmada tespit edilen Yonuz eriği kullanılarak yapılan yemekler, ilimize gelen yerli ve yabancı turistlere sunulacak turistik gastronomi ürünleri niteliğini taşımaktadır. Yonuz eriğinin tamamen doğal olarak yetişmesi, ekşili yemekleri seven özellikle uzak doğulu turistlerin ilgisini çekecektir. Ayrıca ilimizde yer alan Hitit yürüyüş yolları, bisiklet parkurları ve gastronomi yolları güzergâhlarındaki köylerde bu yemeklerin turistlere sunulmasına yönelik çalışmalarda yapılabilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Covid-19 salgını nedeniyle istenilen düzeyde katılım sağlanamamasına rağmen bu çalışmada Yonuz eriğinin Çorum Merkezinde, ilçelerinde ve köylerinde yemek yapımında kullanıldığı tespit edilmiştir. Tespit edilen yemekler incelendiğinde, bu yemeklerin Çorum genelinde aynı şekilde yapılmadığı veya her yemeğin il genelinde yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bunun başlıca nedeni, Çorum ilinin sahip olduğu kültürel çeşitliliğidir.

Pratik kapsamı: Yonuz eriği kullanılarak yapılan yemekler, yapılacak olan yeni çalışmalarla reçetelendirilip yöresel gastronomik ürün olarak sunabilecek niteliktedir. Bölgede faaliyet gösteren konaklama işletmeleri ve restoranlar menülerine Yonuz eriği kullanılarak yapılan yemekleri dâhil edebilirler.

Sosyal Etkileri: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ile Belediyeler tarafından yapılan tanıtım çalışmalarında Yonuz eriği kullanılarak yapılan yemekler kullanılabilir. Belediye Kadın Kültür Merkezlerinde ve Halk Eğitim Merkezlerinde Yonuz eriği kullanılarak yapılan yemeklerle ilgili kurslar düzenlenerek bu yemeklerin daha geniş kitlelere ulaşması sağlanabilir. Sadece Yonuz eriği kullanılarak yapılan yemeklerin sunulduğu yöresel restoranlar açılabilir.

Orijinalliği/Değeri: Bu çalışmada, Çorum bölgesine ait yemek kitaplarında çok az yer verilen Yonuz eriği yemekleri kayıt altına alınarak, literatürde önemli eksiği tamamlamıştır. Ayrıca, Yonuz eriğinin Hitit dönemindeki adı ile ilgili olarak öneride bulunulmuştur.

* Bu çalışma yazarın, Hitit Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenen “Çorum İlinde Yonuz Eriği (*Prunus divaricata* var) ile Yapılan Yemeklerin Araştırılması” (Proje Numarası: MYOS19001.19.001) projesi kapsamında topladığı veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Marina Zorman (Ljubljana University, Slovenia)

A Contribution to the Study of the Hittite Sacred Space

The fact that the Hittites knew system of beliefs intended to bring the site in harmony with spiritual forces thought to inhabit it is well documented in the Hittite rituals performed during the process of building temples and palaces. The aim of this paper is to show that this system of beliefs was similar or identical with *vāstu-vidyā* which is the Indian geomantic practice and a counterpart of *feng shui*. To support this claim I am first going to summarise what is known about *vāstu-vidyā* from the available Sanskrit sources. Then I am going to compare this information with the information available from Hittite myths, geography, rituals and archaeology. In addition to that, I am going to try to shed some light on the possible scenarios relating the origin and transmission of this tradition.